

Centrum för lokal utveckling och social ekonomi i Örebro län. Stöd och rådgivning för sociala innovationer

Förstudie 1 - Förutsättningar

Anders Bro, Örebro läns landsting
Hans Andersson, stiftelsen Cesam

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1. Bakgrund	6
1.1 Uppdraget	6
1.2 Syfte, frågeställningar och mål	7
1.3 Avgränsningar och omfattning	8
1.4 Organisation	8
1.5 Genomförande	9
1.6 Rapportens struktur och läsanvisningar	10
2. Sociala innovationer – en kort litteraturöversikt	11
2.1 Innovationer	11
2.1.1 Process och resultat	11
2.1.2 Linjära eller evolutionära innovationer	12
2.1.3 Radikala eller stegvisa innovationer	13
2.1.4 Innovationssystem	13
2.2 Sociala innovationer	14
2.2.1 En vidgad historisk bakgrund	15
2.2.2 Innovationer som bygger på sociala motiv och värden	15
2.2.3 Innovationer inom den sociala sektorn	16
2.2.4 Innovationer som möter sociala behov eller problem	16
2.2.5 Ett försök till definition	16
2.2.6 Praktiska uttryck och konkreta exempel	17
3. Offentliga beslut och satsningar på sociala innovationer – några exempel	20
3.1 Europeiska unionen	20
3.1.1 Europa 2020 och Innovationsunionen	20
3.1.2 Horizon 2020	21
3.1.3 EU-program om social förändring och social innovation	21
3.1.4 Strukturfonderna	22
3.2. Den svenska staten	22
3.2.1 Den nationella innovationsstrategin	22
3.2.2 Vinnova - Sociala innovationer i vården	23
3.2.3 Tillväxtverket - Socialt företagande och sociala innovationer	23
3.3 Regional nivå – Örebro län	24
3.3.1 Regionförbundet Örebro - Regional utvecklingsstrategi	24
3.3.2 Regionförbundet Örebro - Handlingsplan för innovationer och entreprenörskap	24
3.3.3 Mälardalenregionen - Synpunkter på den nationella innovationsstrategin	25
3.3.4 Örebro läns landsting – Landstingsstyrelsen	25
3.4 Andra aktörer i landet	26
3.4.1 Malmö högskola - Mötesplats Social Innovation	26
3.4.2 Stockholms universitet – SU Innovation	26
3.4.3 Reach for Change	26
3.4.4 Högskolan i Halmstad - (RISP) Research on Innovation in a Societal Perspective	27
4. Social ekonomi	28

4.1 Definition och omfattning	28
4.2 Den sociala ekonomins aktörer i Örebro län.....	30
4.2.1 Nykooperationen	30
4.2.2 Den ideella sektorn.....	31
4.2.3 En stödstruktur för den sociala ekonomin.....	34
5. Centrum för sociala innovationer – nödvändiga och önskvärda förutsättningar	40
5.1 Centrats länsuppdrag – vad är huvuduppgifterna?.....	40
5.1.1 Förslag till aktiviteter under 2013	44
5.2 Centrats organisatoriska struktur	45
5.2.1 Förslag på aktiviteter under 2013.....	46
5.3 Centrats konkreta innehållsliga verksamhet	46
5.3.1 Förslag till aktiviteter under 2013	48
5.4 Centrats placering i regionens innovationsstödjande system.....	49
5.4.1 Förslag på aktiviteter under 2013.....	49
5.5 Centrats finansiering	49
5.5.1 Aktiviteter under 2013	50
5.6 FoU-stöd vid planering, etablering och löpande verksamhet.....	50
5.6.1 Aktiviteter under 2013	52
5.7 Sammanfattning – förutsättningar och aktiviteter.....	52
5.8 Avslutning.....	54
6. Referenser och källor	56
6.1 Litteratur.....	56
6.2 Officiella dokument	58
6.3 Intervjuer, workshops och dialogmöten.....	59
Intervjuer	59
Deltagare vid workshop 3 september 2012.....	60
Dialogmöten med forskare.....	60
Figur 1. Den sociala ekonomins struktur	29
Figur 2. Samhällssektorer över tid.	44
Figur 3. Översiktlig figur av centrats verksamhet och uppgift.	53
Tabell 1. Exempel på sociala innovationer och deras värde för samhället	18
Tabell 2. Antal företag inom den sociala ekonomin	31
Tabell 3. Antal föreningar per tusen invånare fördelat på kommun	31
Tabell 4. Studieförbund och exempel på huvudorganisation.....	32
Tabell 5. Länets folkhögskolor och deras inriktning	33
Tabell 6. Instrument för analys av sociala innovationer.	41
Tabell 7. Aktiviteter under 2013.	52

Sammanfattning

Denna förstudie har två viktiga utgångspunkter. Den ena utgörs av utvecklingsstrategin för Örebroregionen och dess handlingsplan för innovationer och entreprenörskap. Där konstateras att det saknas strukturer för hanteringen av s.k. sociala innovationer i länets innovationsstödande system. Den andra utgångspunkten är beslut inom Örebro läns landsting om att utveckla samarbetet med den idéburna sektorn. Ambitionen är att etablera ett regionalt centrum för denna sektor. Syftet med förstudien är därför att utreda och skapa optimala förutsättningar för etablering av ett sådant center med särskilt fokus på sociala innovationer.

Föreliggande rapport redovisar förstudiens första del, dvs. det arbete som har bedrivits under hösten 2012. Förstudien har genomförts med hjälp av intervjuer, workshops, dialogmöten, läsning av forskningslitteratur samt officiella dokument. Det fortsatta utredningsarbetet kommer att bedrivas till och med december 2013 och kommer att resultera i ett konkret förslag om organisation och verksamhet.

Rapporten består av fem kapitel. Det första är ett introduktionskapitel där vi redogör för syfte, metod och genomförande. Kapitel två tar sin utgångspunkt i forskningslitteraturen, vilket – enligt vår mening – är helt nödvändigt för att vi ska förstå hur begreppet sociala innovationer har vuxit fram och hur det tolkas i olika sammanhang. Innovationsbegreppet är nämligen inte nytt. I kapitlet går vi därför tillbaka till Joseph Schumpeter som på 1930-talet konstaterade att en innovation antingen kunde vara en ny produkt, en ny produktionsmetod, en ny teknologi, öppnandet av en ny marknad eller en ny organisation av befintliga produktionsfaktorer. Innovationer kunde ta sig många olika uttryck. I kapitlets fortsatta resonemang konstaterar vi att man i forskningslitteraturen skiljer på olika typer av innovationer, t.ex. innovationer som processer eller resultat, att innovationer kan förstås utifrån ett linjärt eller evolutionärt perspektiv och att innovationer kan framträda både som radikala eller stegvisa lösningar. Vi redogör också för begreppet innovationssystem som ofta beskrivs som nätverk bestående av de aktörer och organisationer som är inblandade i den process varinom innovationer utvecklas och realiserar. Mot den bakgrunden för vi så ett resonemang om sociala innovationer och på vad sätt dessa innovationer skiljer sig från andra innovationer. Argumentet är att sociala innovationer måste förstås på ett annat sätt än t.ex. tekniska innovationer, just på grund av att de har en *social dimension*. Gemensamt för sociala innovationer är att de representerar nya lösningar på sociala behov främst genom insatser som inte primärt motiveras ekonomiskt. I kapitlet ger vi avslutningsvis några konkreta exempel på sociala innovationer.

I kapitel 3 ger vi en överblick över officiella beslut och insatser på sociala innovationer på olika nivåer i samhället. Härigenom vill vi bidra med en förståelse hur frågorna lyfts och prioriteras i officiella sammanhang. I kapitlet redogör vi för några beslut och satsningar inom EU, på nationell nivå samt de satsningar som är aktuella inom vår egen region. På EU-nivå redogör vi kortfattat för Europa 2020, som är EU:s tillväxtstrategi för de kommande åren. Strategin ska hjälpa EU och medlemsländerna att uppnå hög sysselsättning, god produktivitet och stor social sammanhållning. EU har fem överordnade mål inom

tillväxtstrategin. Målen ska uppnås före 2020 och avser sysselsättning, innovation, utbildning, social sammanhållning, energi och klimat. Ett andra viktigt dokument i det här sammanhanget är EU:s nya forskningsprogram, Horisont 2020. I den del av forskningsprogrammet som avser "Samhälleliga utmaningar" finns ett särskilt avsnitt som kallas Innovativa samhällen. Här utpekats explicit forskning som handlar om att utforska nya typer av innovationer, inklusive sociala innovationer och kreativitet. På nationell nivå redogör vi kortfattat för den nationella innovationsstrategin. Regeringen driver arbetet i den riktning som ligger i linje med överenskommelserna inom EU, men också utifrån de grunder regeringskoalitionen ser som prioriterade. Strategin inkluderar sociala innovationer och anger explicit att social innovation och samhälls-entreprenörskap kan bidra till att möta samhällsutmaningar på global, regional och lokal nivå. På nationell nivå redogör vi också för Tillväxtverkets och Vinnovas uppdrag inom området. De regionala besluten vi hänvisar till avser bl.a. den regionala utvecklingsstrategin samt handlingsplanen för innovationer och entreprenörskap.

Kapitel 4 redogör för den sociala ekonomin och dess aktörer i länet. Kapitlet är viktigt eftersom en central utgångspunkt är att den sociala ekonomins aktörer ska vara de som lyfter fram och förädlar länets sociala innovationer, oavsett om idéerna föds i offentlig, privat eller den idéburen sektor. Stor vikt läggs på föreningen L&SEK, Lokal utveckling och social ekonomi.

I det sista kapitlet identifierar vi så slutligen sex förutsättningar som vi bedömer måste klargöras innan ett center av denna karaktär kan startas i länet. Dessa förutsättningar utgörs av 1) Centrats länsuppdrag, 2) Centrats organisatoriska struktur, 3) Centrats innehållsliga verksamhet, 4) Centrats placering i regionens innovationsstödjande system, 5) Centrats finansiering samt 6) FoU-stöd vid planering, etablering och löpande verksamhet. Direkt kopplat till de olika förutsättningarna identifierar vi ett antal konkreta aktiviteter som behöver genomföras under 2013. När aktiviteterna är genomförda bedömer vi att förutsättningarna för att starta centralt är goda. Verksamheten kan då starta hösten 2014.

1. Bakgrund

1.1 Uppdraget

Föreliggande förstudie har flera viktiga och sammanlänkade utgångspunkter. För det första den regionala utvecklingsstrategin och för det andra landstingets ambition att förstärka samarbetet med den idéburna sektorn. En tredje viktig utgångspunkt är ett antal grundläggande utmaningar i vår region.

I utvecklingsstrategin för Örebroregionen fastställs fyra viktiga utvecklingsområden. De utgörs av Kunskap och kompetens, Innovationer och entreprenörskap, Lustfyllda möten och upplevelser samt Den öppna regionen. Alla utvecklingsområden är lika viktiga för regionens utveckling och ska vara vägledande för många aktörer. Utvecklingsstrategin är förhållandevis allmänt hållen och pekar ut inriktnings- och etappmål. För att konkretisera strategin har särskilda handlingsplaner fastställs. I denna förstudie ligger fokus på strategins andra utvecklingsområde – innovationer och entreprenörskap – som på ett övergripande plan handlar om hur vi kan skapa förutsättningar för utvecklandet av nya idéer, arbetsformer och strukturer för att regionen ska förbättra sin konkurrenskraft.¹ Utvecklingsstrategin preciseras och fördjupas i ett antal olika handlingsplaner. I den regionala handlingsplanen för innovationer och entreprenörskap 2012-2013 presenteras länets innovationsstödjande system och där redogörs för särskilda aktiviteter och insatser som var för sig - och tillsammans – antas bidra till att Örebroregionen blir en mer innovativ region. Eftersom länets innovationsstödjande system saknar strukturer för hanteringen av s.k. sociala innovationer är en av de konkreta aktiviteter som utpekas i handlingsplanen etableringen av ett center för sociala innovationer. Stiftelsen Cesam har tillsammans med Coompanion, Örebro läns landsting, Regionförbundet Örebro, Hela Sverige ska leva, Leader med flera fått huvudansvaret att utreda förutsättningarna för ett sådant center. Utredningsuppdraget redovisas i denna första förstudie.²

Föreliggande förstudie ska också ses i relation till det beslut som Örebro läns landsting har fattat om att utveckla samarbete den idéburna sektorn i länet. Landstinget vill under 2013-2014 utreda möjligheten att skapa ett regionalt utvecklingscentrum för den ideella sektorn som bygger på erfarenheter från det lokala utvecklingscentrum som startats av Örebro kommun, (IUC) samt på erfarenheter från länsnätverket ”Lokal utveckling och social ekonomi” (se vidare kapitel 4).

Förutom att länet saknar strukturer för sociala innovationer och ett regionalt utvecklingscentrum för den ideella sektorn finns det givetvis mer grundläggande utmaningar, både i våra städer och på landsbygden, som motiverar framväxten av ett regionalt utvecklingscentrum. Utgångspunkten är för det första att den regionala satsningen på sociala innovationer – dvs. nya lösningar på sociala behov som inte främst motiveras genom ekonomiska insatser – bättre kan bidra till att hantera många av dagens

¹ Regionförbundet Örebro. Utvecklingsstrategi för Örebroregionen.

² Regionförbundet Örebro. Regional handlingsplan för innovationer och entreprenörskap 2012-2013.

demografiska, geografiska, kulturella, ekonomiska och miljömässiga utmaningar. Våra folkrörelser har spelat en viktig roll i framväxten av det svenska samhället. De flesta folkrörelser växte fram under början av förra seklet och blev snart viktiga pådrivare för tillskapandet av många av de välfärdsinstitutioner som vi i dag tar mer eller mindre för självklara offentliga åtaganden. Folkbiblioteken, barnavårdscentralerna och äldreomsorgen är samtliga resultat av folkrörelsernas strävan efter att hitta samhällsliga lösningar på gemensamma problem och utmaningar. Idag har de traditionella folkrörelserna inte lika framträdande roll. Deras medlemsantal sviktar och människors intressen riktas delvis mot andra håll. Samtidigt ser vi att flera av de etablerade och naturliga mötesplatserna försvinner i våra lokalsamhällen, t.ex. den lokala affären, Folkets Hus, Hembygdsgården och skolan. Följden blir att det naturliga mötet mellan människor minskar. I våra städer ser vi en liknande problematik. Bristen på mötesplatser och lokala gemenskaper är i många fall tydlig. Många av dessa problem förstärks löpande i flera av länets mindre kommuner, som bland annat på grund av utflyttning till större orter är utsatta för stor press. I hela länet ser vi att alltför många medborgare står utanför arbetsmarknaden på grund av ålder eller etnicitet. Klyftorna tenderar att öka mellan stad och land, mellan svensk och invandrare, mellan arbetslös och förvärvsarbetande, mellan föreningsaktiv och de som aldrig varit i kontakt med en förening.³

Den andra utgångspunkten för den regionala satsningen är att idéerna och förslagen till lösningar ofta finns hos medborgarna själva. Länets viktigaste resurs är givetvis dess medborgare och den allra största resursen är de medborgare som väljer att engagera sig tillsammans med andra för att lösa gemensamma utmaningar och för att formulera nya idéer. Men vi ser samtidigt att många som i dag inte är aktiva i föreningar och organisationer har svårt att hitta en plats för sitt engagemang. Föreningar arbetar många gånger parallellt och riskerar att ”konkurrera” med varandra. Kommunerna har inte utvecklat ett tillräckligt bra samarbete med varandra, samtidigt som nya behov uppstår där ett ideellt engagemang behövs.

Med en regional satsning på den idéburna sektorn och sociala innovationer kan vi bidra till att bättre hantera ovanstående och liknande utmaningar. Utan att föregå det kommande resonemanget utgår vi ifrån att ett regionalt centrum kan skapa ett mervärde genom att bidra till att lyfta den verksamhet som redan bedrivs av flera aktörer i länet (se vidare kapitel 4) och skapa en länsgemensam struktur som kan stötta idéers framväxt till sociala innovationer.

1.2 Syfte, frågeställningar och mål

För att ett centrum för den idéburna sektorn och sociala innovationer ska kunna etableras är det nödvändigt med ett omfattande förberedelsearbete. Flera frågor måste utredas, allt ifrån verksamhetens uppdrag och inriktning, till organisation, finansiering och hur den löpande verksamheten konkret ska bedrivas. Syftet med denna förstudie är

³ Se t.ex. Regionförbundet Örebro. Fem utmaningar för regionens kompetensförsörjning.

- att utreda och skapa optimala förutsättningar för etablering av ett center för den idéburna sektorn och sociala innovationer.

Ett centrum av den här karaktären finns inte idag i Örebro län. Däremot bedriver ett antal organisationer främst inom den s.k. sociala ekonomin verksamheter som var för sig och delvis kan hänföras till detta uppdrag. Därför kommer utredningen att ta sin utgångspunkt i befintlig verksamhet, blicka framåt samt hämta inspiration från andra delar av landet och internationellt. Följande frågor har varit vägledande för utredningen:

- Hur ser den befintliga organisationen, samordningen och styrningen av den sociala ekonomin ut idag?
- Hur kan den kommande organisationen, samordningen och styrningen av ett center för den idéburna sektorn och sociala innovationer se ut i morgon?

Förstudien ska presentera en analys och ett förslag till organisation, ledning och verksamhet. Målet med förstudien är därför

- att en kunskapsöversikt är genomförd,
- att samtal med kommun- och föreningsföreträdare och andra relevanta aktörer är genomförda,
- att ett flertal idéer om hur ett center för sociala innovationer kan bedriva sin verksamhet är kartlagda
- att ett antal viktiga förutsättningar för centrats framväxt och etablering är klargjorda, och
- att ett konkret förslag till centrum för den idéburna sektorn och sociala innovationer är utarbetat och presenterat.

1.3 Avgränsningar och omfattning

Utredningen har ett brett och stort uppdrag. Utgångspunkten är den regionala utvecklingsstrategin och dess handlingsplan för innovationer och entreprenörskap. Här finns det flera uppdrag som på olika sätt knyter an till denna förstudie. Förstudien har genomförts i två delar. Den första har bedrivits under hösten 2012 och presenteras i denna rapport. Den andra delen kommer att bedrivas under hela 2013 och presenterar fördjupade analyser och konkreta förslag till hur den kommande verksamheten kan organiseras och drivas. Förstudiens andra delrapport presenteras i december 2013.

1.4 Organisation

Utredningen har genomförts av Anders Bro, fil. dr och projektledare vid landstingets ledningskansli och Hans Andersson, verksamhetsledare vid stiftelsen Cesam. Gordon Hahn, Regionförbundet Örebro har bidragit med värdefulla synpunkter. Förstudiens styrgrupp har

varit nämnden för tillväxt, kultur och bildning inom Örebro läns landsting. Styrelsen för L&SEK har varit projektets referensgrupp.

Förstudien finansieras med meden från Örebro läns landsting och Regionförbundet Örebro.

1.5 Genomförande

Förstudien har genomförts med hjälp av intervjuer, workshops, dialogmöten, forskningslitteratur, officiella dokument och studiebesök.

Under hösten har några intervjuer genomförts. Syftet med intervjuerna har varit att erhålla så många synpunkter och infallsvinklar på utredningens frågor som möjligt. Höstens intervjuer har varit av s.k. öppen karaktär där respondenterna förutsättningslöst har fått berätta om de verksamheter de representerar. Under processens gång har vi återkopplat till de personer vi intervjuat. Respondenterna har löpande fått möjlighet att kommentera texter och korrigera eventuella felaktigheter.

Workshops har varit en viktig del i genomförandet. En workshop utgör ett slags möte där man strävar efter att nå kunskap enligt en viss systematik. Men till skillnad från intervjuerna är workshops mer fokuserade på att lösa ett problem eller en särskild fråga. Man vill nå fram till en så konkret situation som möjligt. Det finns flera olika metoder som man kan använda för att genomföra en workshop. En viktig del i höstens förstudiearbete har varit en framtidsorienterad workshop med den sociala ekonomins aktörer. Workshopen leddes av medarbetare vid stiftelsen Cesam som har en stor erfarenhet av att leda samtal av den här karaktären. Syftet var att förutsättningslöst diskutera deltagarnas uppfattningar om vad som krävs för att stärka sociala innovationer och den sociala ekonomin i länet. På workshopen medverkade bl.a. representanter för Coompanion, Cesam och L&SEK.

Vi har också använt oss av s.k. dialogmöten under förstudien. Ett dialogmöte skulle kunna betraktas som en viss typ av intervju eller en workshop, men är mer att betrakta som ett förutsättningslöst samtal. Den dialog vi under hösten har påbörjat med länets kommuner samt representanter för lokala utvecklingsgrupper har inramats av dessa dialogmöten. Syftet med dessa dialogsamtal har för det första varit att diskutera förstudiens regionala uppdrag och för det andra uppdraget för det kommande centrat. Syftet har också varit att diskutera kommunala/lokala behov och önskemål kring verksamheten vid det kommande centrat.

Eftersom intresset för sociala innovationer har ökat kraftigt under de senare åren har vi ägnat uppmärksamhet åt hur begreppet sociala innovationer används i forskningslitteraturen och i officiella sammanhang. Forskningslitteraturen inom området är omfattande och en fullständig översikt har av tidsmässiga skäl inte gjorts. Ett flertal källor har dock använts för att ge ett underlag för en fruktbar diskussion om innovationer i allmänhet och sociala innovationer i synnerhet.

Läsningen av officiella dokument har riktats mot sådana beslut och satsningar på EU-nivå, nationell nivå och inom vår egen region som på olika sätt rör sociala innovationer.

1.6 Rapportens struktur och läsanvisningar

Kapitel 2 utgör en litteraturöversikt och bygger på forskningslitteratur. Syftet med kapitlet är att klargöra några av begreppets historiska rötter och hur det har tolkats över tid samt problematisera dess innebörd. Resonemanget är viktigt eftersom det ger en grundläggande förståelse för begreppet. Vill man hoppa över detta resonemang kan man gå direkt till avsnitt 2.2.5 för en definition av sociala innovationer och hur begreppet praktiskt kan användas för att urskilja olika typer av sociala innovationer.

I kapitel 3 ges en kortare översikt av de beslut och satsningar kring sociala innovationer av intresse för sociala innovationer som är aktuella inom EU, på nationell nivå och på regionnivå. Kapitlets resonemang är viktigt eftersom det placerar våra ambitioner i ett större sammanhang och visar hur väl de faller in i både nationella och europeiska strategier.

Eftersom organisationerna inom länets s.k. sociala ekonomi kommer att spela en viktig roll i den kommande centrumbildningen ger kapitel 4 en beskrivning av den sociala ekonomin och dess aktörer. Avsnittet fokuserar på nykooperationen och ideell sektor samt beskriver hur dessa aktörer bedriver sin verksamhet idag.

Kapitel 5 utgör en viktig del i förstudien. Det tar sin utgångspunkt i de föregående kapitlen och diskuterar de förutsättningar som måste säkerställas för att ett centrum för den idéburna sektorn och sociala innovationer ska kunna etableras i länet. Vi identifierar fem nödvändiga och en önskvärd förutsättning. Vi diskuterar centrats länsuppdrag, dess organisatoriska struktur, centrats innehållsliga verksamhet, dess placering i regionens innovationsstödjande system, och dess finansiering. Frågan om FoU knutet till centrata diskuteras också.

2. Sociala innovationer – en kort litteraturöversikt

Begreppet sociala innovationer har fått en stor spridning. Inom forskningslitteraturen har det förekommit under lång tid och vi ska här ägna några sidor åt att försöka förstå hur begreppet definieras och tolkas. Vi ska försöka ge en bakgrund till begreppet och visa hur det har vuxit fram i olika tankelinjer och hur det tolkas idag. Vi ska här inte göra någon mer omfattande djupdykning i begreppet – för det ändamålet hänvisar vi till andra källor – men det är ändå nödvändigt att på det här sättet göra några teoretiska klargöranden. Annars blir de praktiskt orienterade resonemangen i de efterföljande avsnitten hängande i luften. Utan en teoretisk förankring kan en diskussion om konkreta sociala innovationer bli grundlös och ”svajig”.

2.1 Innovationer

För att närmare definiera sociala innovationer måste vi först klargöra vad en innovation är. Begreppet är inte nytt. Det har förekommit i forskningslitteraturen under många år. Ofta ser vi hänvisningar till Joseph Schumpeter, en österrikisk nationalekonom som under första hälften av 1900-talet utvecklade sina idéer om ekonomisk utveckling. För Schumpeter kunde en innovation antingen vara en ny produkt, en ny produktionsmetod, en ny teknologi, öppnandet av en ny marknad eller en ny organisation av befintliga produktionsfaktorer. Innovationen kunde ta sig många olika uttryck. Men förutsättningen var att det fanns en eller flera entreprenörer som kunde driva idén framåt. Entreprenörskap är alltså en förutsättning för innovationer. Enligt Schumpeter skapade entreprenören en "kreativ förstörelse" på marknaden, dvs. rubbade balansen mellan utbud och efterfrågan, genom att utveckla sin innovation.

Schumpeter skiljde på radikala och inkrementalistiska (eller stegvisa) innovationer. En radikal innovation medförde att de befintliga strukturerna bröts ned. Han kallade det för *creative destruction* (skapande eller kreativ förstörelse), vilket var nödvändigt för att något nytt skulle kunna växa fram och etableras (Schumpeter 1934; Schumpeter 1994). Schumpeters idéer om hur entreprenörer är betydelsefulla för ekonomisk utveckling har varit viktiga för hela den efterföljande innovationsdiskursen (Sandal 2003; Nilsson & Uhlin 2002). Schumpeter var inte ensam om att fundera i dessa banor under den här perioden. Frankelius visar att Abbot Payser Usher förde liknande resonemang under 1950-talet (Frankelius odaterad).

2.1.1 Process och resultat

I litteraturen finns det många definitioner av en innovation och samtliga förhåller sig på ett eller annat sätt till Schumpeters resonemang från 1930-talet. Kortfattat definieras en innovation som en *ny* produkt, tjänst, idé eller teknologi som får en spridning i samhället. De flesta definitioner som vi stöter på i litteraturen och i olika verksamheter kretsar kring denna kärna men har ofta en speciell ingrediens som den aktuella författaren anser ytterligare bidrar till att spetsa resonemanget om innovationer. I den stora merparten av litteraturen är man idag överens om att innovationer kan avse både processer och utfallet av dessa processer. Med en grov indelning fokuserar delar av litteraturen på de organisatoriska

och sociala processer som leder fram till innovationer. I dessa fall kanske det handlar om betydelsen av individers kreativitet, organisatoriska strukturer, omgivningsfaktorer påverkan samt sociala och ekonomiska faktorer inverkan på innovationer. I den andra delen intresserar man sig för innovationer som resultat eller utfall av dessa förutsättningar. I den senare ligger intresset främst på det innovativa i nya produkter, tjänster eller produktionsmetoder (Phills Jr, Deiglmeier & Miller 2008).

Den här grundläggande indelningen är visserligen mycket grov, men den är inte oväsentlig. Den tjänar nämligen vissa praktiska syften. Indelningen visar för det första att vi måste ha en förhållandevis bred uppfattning om innovationer och att sådana kan ta sig mångahanda uttryck. En innovation är alltså inte enbart en teknisk produkt, vilket ofta blir den vanligaste tolkningen. För det andra ger ovanstående indelning en annan praktisk implikation. Om vi som beslutsfattare har en processororienterad utgångspunkt betyder det att vi bör sträva efter att skapa bättre förutsättningar och stödssystem för innovationer. Det är därför vi i många fall ser framväxten av olika typer av innovationssystem (se avsnitt 2.1.4). Med ett utfallsorienterat innovationsperspektiv vill en beslutsfattare på något sätt kunna förutse vilka förändringar som verkligen kommer att bli innovativa eller just innovationer.

2.1.2 Linjära eller evolutionära innovationer

I den litteratur som har följt i kölvattnet av Schumpeter har det vuxit fram en omfattande diskussion om karaktären på en innovation. Över tid kan vi skönja två olika uppfattningar om hur innovationer utvecklas. Den uppfattning som kanske tydligast genomsyrade den tidigare litteraturen var ett linjärt utvecklingstänkande, ett slags rationalistiskt planeringsideal som föreskrev de logiska stegen i innovationens framväxt (Carlsson et al 1992). Något raljant kan vi likna den här uppfattningen med budskapet att vi kan följa en slags instruktion eller en byggsats. Börja på punkt A, gå vidare till B och nå därefter fram till punkt C. Innovationen är klar! Litteraturen betonade också forskning och teknologisk kompetens som innovationsprocessens viktigaste komponenter. Genom att basera en politik på detta utvecklingstänkande har, menar vissa innovationsforskare, lett till ett starkt fokus på de större företagens behov av stöd (Asheim 1994).

Den moderna innovationslitteraturen har lämnat sådana resonemang bakom sig och den dominerande uppfattningen numera är att innovationer inte skapas på det linjära sättet. Innovationsprocessen beskrivs istället som evolutionär, en process som inte går att styra i detalj (Nelson & Rosenberg 1993; Carlsson & Stankiewicz 1995). Man kan inte på förhand veta hur den kommer att te sig. För att verkligen förstå framväxten av innovationer är det nödvändigt att förstå den miljö och det sammanhang som innovationen växer fram i (Mothe & Paquet 1998). Olika miljöer och sammanhang skapar olika innovationer och de utvecklas på skilda sätt. Innovationsprocessen är alltså beroende av både interna och externa faktorer och inte sällan används uttryck som lärande, ömsesidighet och interaktivitet för att påvisa innovationsprocessens ”rörlighet” (Asheim & Isaksen 1996; Wiig & Isaksen 1998). Med en sådan utgångspunkt blir innovationsprocessen socialt och (delvis) territoriellt förankrad och det är en process som måste förstås av de kulturella och sociala sammanhangen (Asheim

1994; Edquist 1997; Morgan 1997). Kanske är det så att en innovationsprocess i glesbygd skiljer sig åt från den i storstadsområden? En evolutionär utvecklingssyn baseras också på uppfattningen att det inte enbart är vetenskaplig kunskap som är den mest fundamentala resursen i den moderna ekonomin. Det är uppenbart att olika typer av innovationer kräver olika typer av kunskap. En produktutveckling kanske är i större behov av teknisk kompetens än en processororienterad innovation (Castro & Jensen-Butler 1993).

2.1.3 Radikala eller stegvisa innovationer

Hur omfattande är då en innovation? Finns det någon volymmässig eller omfattningsmässig gräns för vad som är att betrakta som innovationer? Ett sådant resonemang har fångat många forskares intresse, vilket också Schumpeter gjorde. Innovationer kan vara radikala eller inkrementalistiska (stegvisa) till sin karaktär (Chandy, R K & Tellis, G J 1998; Ettlé, Bridges & O'Keefe 1984; Mumford & Gustafson 1988). De inkrementalistiska innovationerna är små och sker ofta återkommande. Här används ibland uttrycket innovationer som sekvens (Metcalf 1988) och "learning-by-doing" (Marton & Booth 2000). I de radikala innovationerna rör det sig om mer omfattande förändringar, som t.ex. att börja producera produkter på ett helt nytt sätt (Asheim 1994). Även om de inkrementalistiska förändringarna inte har någon avgörande betydelse i det enskilda fallet kan deras sammanlagda effekt bli stor (Asheim & Isaksen 1996). Indelningen i radikala och inkrementalistiska förändringar är svår. Visserligen kan det rent generellt eller analytiskt vara viktigt att göra sådana skillnader, men i praktiken kan det vara väldigt svårt att avgöra var gränsen för en radikal respektive inkrementalistisk innovation går. I grund och botten handlar det om hur innovationen mottas av individer. Vad som är en stor förändring för en person kanske en annan person upplever som en mindre (Rogers 1962).

2.1.4 Innovationssystem

Inte sällan stöter vi på begreppet innovationssystem. Sådana system definieras ofta i termer av nätverk bestående av de aktörer och organisationer som är inblandade i den process varinom innovationer utvecklas och realiserar (Freeman 1987). Över tid har litteraturen kring innovationssystem vuxit sig ganska omfattande och den ger oss möjlighet att åtminstone skilja på två typer av innovationssystem. Det ena är de geografiskt avgränsade systemen. Under slutet av 1980-talet lanserades uttrycket nationella innovationssystem (Freeman 1987) där den nationella nivån betraktades som den naturliga analysenheten (Lundvall 1992; McKelvey 1991). Utgångspunkten var fruktbar i de fall vi antog att nationen var homogen, där inga större kulturella olikheter framträdde och där nationen hade ett gemensamt språk (Lundvall 1992). Men även andra typer av geografiskt orienterade innovationssystem började diskuteras. Globala, europeiska, regionala eller till och med lokala innovationssystem (Cooke, Heidenreich & Braczyk, 2004). I flera fall påpekades det att ett regionalt perspektiv kunde vara mer fruktbart än ett nationellt eftersom vi då kunde ta hänsyn till lokala och regionala förutsättningar för utvecklandet av innovationer (Nilsson & Uhlin 2002). Ibland påpekas att den bästa förutsättningen för en innovativ ekonomi är en territoriellt avgränsad lokal miljö (Asheim & Isaksen 1996). Den andra typen av

innovationssystem är de sektoriella systemen. Här utgör särskilda sektorer eller temaområden utgångspunkten för framväxten av de formella och informella nätverk av aktörer och organisationer som är viktiga för innovationerna (Asheim & Isaksen 1996; Malerba 2004).

På flera håll i landet ser vi framväxten av formella innovationssystem, oftast av regional karaktär. I Örebro län finns sedan en tid tillbaka ett regionalt innovationssystem som har till syfte att stimulera och effektivt underlätta för forskningsresultat och goda innovativa idéer att utvecklas och ta sig ut på en marknad. Vi ska återkomma till denna fråga i följande kapitel, och här endast kortfattat konstatera att systemet är under utveckling och består av ett flertal aktörer inom forskning och utbildning, affärs- och innovationsrådgivning samt finansiering. Genom att formalisera det regionala innovationssystemet är syftet också att skapa en struktur och transparens som gör det möjligt att tydligt se var och hur olika aktörer medverkar kring innovationer. Med systemets hjälp ska man kunna få kunskap om var och vem man ska vända sig till om man vill testa en ny idé? Föreliggande förstudie är ett steg i riktningen mot att tydliggöra de sociala innovationerna och deras hantering i det regionala innovationssystemet.

2.2 Sociala innovationer

I vårt fall ligger fokus på *sociala* innovationer. Men hur skiljer sig då dessa innovationer från andra och vad betyder ordet social i sammanhanget? Även här uppvisar litteraturen en stor mångfald. Definitionerna är många och källorna likaså. Nicholls och Murdoch menar att frågan har varit föremål för åtskilliga diskussioner inom vetenskapliga discipliner under flera år. De påpekar att en sociolog sannolikt skulle definiera begreppet på ett annorlunda sätt än vad en företagsekonom, antropolog eller en statsvetare skulle göra (Nicholls & Murdoch 2012). Samtidigt menar Mulgan (Mulgan 2007) att dagens forskarsamhälle hittills inte har ägnat de sociala innovationerna tillräckligt stor uppmärksamhet. Han menar att de begrepp som idag används inte är tillräckligt väldefinierade, att det inte har gjorts tillräckligt många bra fallstudier eller jämförande studier och inte heller några ordentliga kvantitativa analyser av förekomsten. Han efterlyser alltså både empiriska och teoretiska studier. Enligt hans resonemang bör området beforskas avsevärt djupare och bredare. Det betyder sammantaget att våra diskussioner om sociala innovationer riskerar att bli alltför oprecisa och att vi inte har någon tillräckligt bra gemensam förståelse för vad sociala innovationer i praktiken kan betyda. På liknande sätt menar McDonald att forskningen hittills inte har uppmärksammat de sociala innovationer som växer fram inom frivilligsektorn. Det här menar han är besynnerligt, eftersom sådana forskningsinsatser skulle kunna bidra till att förbättra frivilligsektorns effektivitet (McDonald 2007:257).

Visserligen brukar vi alltså säga att innovationsbegreppet fördes fram av Schumpeter under 1930-talet och att han i många fall fungerar som startpunkten för diskussioner om innovationer. Det ser vi ju om inte annat i alla de källhänvisningar som görs till honom i forskningslitteraturen. Men när det gäller sociala innovationer höjs det röster för att vi måste gå tillbaka till andra historiska källor för att för en djupare förståelse för begreppet

innebörd (Moulaert 2009). Anledningen är att de sociala innovationerna måste förstås på ett annat sätt än ekonomiska och tekniska innovationer, just på grund av att de har en *social dimension*. Schumpeter blir då bara en av flera viktiga historiska källor.

2.2.1 En vidgad historisk bakgrund

Mumford (Mumford 2002) menar t.ex. att de initiativ av samhällelig art som började genomföras under Benjamin Franklins ledning i 1700-talets USA kan beskrivas som sociala innovationer. Franklin initierade bland annat framväxten av offentliga bibliotek, etableringen av ett polisväsende och ett brandväsende och ett flertal andra infrastrukturella åtgärder. Insatserna var helt nya för dåtidens samhälle, även om uttrycket sociala innovationer då inte förekom. Moulaert (Moulaert 2009) hänvisar också till den franske samhällsvetaren Emile Durkheim samt den tyske sociologen och nationalekonomen Max Weber som han menar bidrog till att skapa förståelse för de sociala innovationer som präglade dåtidens samhälle. Durkheim analyserade frågan om arbetsfördelningens betydelse, dvs. hur viktig specialiseringen av yrken och funktioner var för samhället och den sociala sammanhållningen. Weber gjorde fruktbara analyser av det kapitalistiska systemets framväxt och den samhällsordning som då började växa fram.

Moulaert påpekar också att begreppet fick en stor uppmärksamhet under 1970-talet. Chambon med flera analyserade då relationen mellan sociala innovationer och de förändringskrafter som är förknippade med olika samhällsförändringar, kopplat till frågor om statens roll och sociala behov.⁴ Under 1960-talet diskuterades social innovation flitigt av Peter Drucker och Michael Young och under 1970-talet lyftes det fram av Pierre Rosanvallon, Jacques Fournier och Jacques Attali (Moulaert 2009).

2.2.2 Innovationer som bygger på sociala motiv och värden

Ett första sätt att förstå sociala innovationer på är att utgå ifrån de motiv eller värden som vägleder de individer som driver en innovation framåt. Utgångspunkten är att entreprenörer eller idégivare inom olika områden eller verksamheter har olika drivkrafter och att vi kan urskilja sådana värden som är sociala. Vägleds en sådan person av sociala motiv blir resultatet en social innovation. Dees (Dees 2001) hävdar t.ex. att det finns grundläggande skillnader i vilka ambitioner och motiv som driver entreprenörer inom näringsliv respektive inom det sociala området. Entreprenören inom näringslivet har som främsta drivkraft att skapa en ekonomisk vinst. Dees menar att sådana drivkrafter även finns hos den sociala entreprenören, men den ekonomiska vinsten blir bara ett medel för att kunna uppnå ett socialt mål. På liknande sätt uttrycker sig Christensen (Christensen 2006) som hävdar att det primära motivet bakom en social entreprenör är en strävan efter att uppnå social förändring. Kortfattat: näringslivets entreprenörer antas drivas framåt av ekonomiska vinstintressen och de sociala entreprenörerna av altruism. Två typer av invändningar förs ibland fram mot denna typ av resonemang. Den första invändningen är att individers motiv är svåra att

⁴ Moulaert 2009:13.

observera och därmed ingen stabil grund för diskussioner om vad som vad som är sociala innovationer eller inte. Individer agerar ofta mot bakgrund av flera, sammanvända motiv vilket gör det svårt att avgöra vilka motiv som har varit mest betydelsefulla för individen (Phills Jr, Deigmeiler & Miller 2008). Den andra mer grundläggande kritiken är att indelningen i olika motiv är alltför snäv och förenklad (Martin & Osberg 2007). Det kan vara svårt att kategoriskt avgränsa ett socialt värde från finansiella eller ekonomiska värden. Ett socialt värde definieras här som tillskapandet av fördelar eller minskade kostnader för samhället genom åtgärder som riktar sig samhället som helhet, istället för något som ger ett privat värde.

2.2.3 Innovationer inom den sociala sektorn

Ett andra sätt att förstå begreppets sociala komponent på är att utgå ifrån antagandet att sociala innovationer förekommer inom den samhällssektor som vi på olika sätt skulle kunna definiera som social. Hur denna sektor i praktiken ser ut beror på hur den definieras och avgränsas av politiska, verksamhetsmässiga och andra typer av beslut och överväganden i samhället. En social sektor kan alltså te sig olika i skilda länder och förändras över tid genom att vår egen uppfattning av vilka frågor som är sociala kan förändras. Att på det här sättet knyta – och definiera – sociala innovationer till en sektor kan vara praktiskt, men är ändå inte självklart och oproblematiskt.

Det mest framträdande problemet med en sådan kategorisering är att vi då utgår ifrån att sociala innovationer *enbart* förekommer inom denna sektor, inte i samhället i övrigt. Genom att på det här sättet sektorsavgränsa de sociala innovationerna skulle vi exkludera olika typer av innovationer som växer fram inom andra samhällssektorer. Några sociala innovationer inom den privata sektorn skulle med andra ord inte kunna förekomma, även om nya metoder, arbetssätt och institutionella former som växer här skulle kunna generera sociala värden. På grund av komplexiteten hos sociala problem, i kombination med ett ofta återkommande behov av sektorsövergripande lösningar, blir det svårt att argumentera för att sociala innovationer enbart förekommer inom den sociala sektorn. Sociala innovationer förväntas i allmänhet istället växa fram i ett samspel.

2.2.4 Innovationer som möter sociala behov eller problem

Ett tredje sätt att ringa in sociala innovationer är att de löser särskilda problem eller möter en viss typ av behov som vi kan definiera som sociala. Phills och hans medförfattare (Phills Jr, Deigmeiler & Miller 2008) menar att det i olika samhällen generellt sett råder en stor enighet om vilka problem eller behov som är att betrakta som sociala. Det kan t.ex. handla om rättvisa, jämlikhet, förbättrad hälsa, hållbar utveckling, kultur och utbildning.

2.2.5 Ett försök till definition

Av ovanstående diskussion torde det framgå att det finns åtskilliga tolkningar av vad en social innovation kan vara och att en innovation kan ha större eller mindre sociala inslag. En

teknisk innovation *kan* t.ex. ge stora sociala konsekvenser. Mot bakgrund av ovanstående diskussion är vår utgångspunkt att sociala innovationer skapar eller utvecklar nya sociala relationer samt samarbetsformer och kan avse allt från arbetsförhållanden och utbildning till samhällsutveckling och folkhälsa i vid mening. Vi utgår också ifrån att de stärker och utvecklar samhället och ökar dess förmåga att agera. Vi definierar en social innovation på följande sätt:⁵

En social innovation är en ny lösning som är social både vad gäller mål och medel, och som möter sociala behov bättre än tidigare alternativ, främst genom insatser som inte primärt motiveras ekonomiskt.

Sociala innovationer kan alltså ta sig många olika former och uttryck. Men medan ”den vanliga” innovationen slår igenom på en marknad ska den sociala innovationen möta ett socialt problem och skapa ett värde i delar av eller i hela samhället. Innovationen kanske inte direkt kan värdesättas i monetära termer. Det handlar inte primärt om att tjäna pengar på innovationerna utan snarare om att göra gott och tjäna människor. Pengar är ett medel för att uppnå högre mål.

Sociala innovationer kan alltså ses som initiativ primärt syftande till att förbättra vad som saknas, eller inte fungerar, i den sociala strukturen eller i samhällsstrukturen. Sociala innovationer kan vara delar i lösningar på finanskriser, demografiska förändringar eller hälso- och sjukvårds-, migration- samt klimatutmaningar. Där det traditionella samhällssystemet inte ensamt klarar av att bemöta framtidens utmaningar är sociala innovationer viktiga för att uppnå en mer ekonomisk, social och miljömässig hållbar utveckling. Sociala innovationer kan utvecklas inom de flesta områden och oftast i ett tvärsektorielt samarbete, där intressenter från offentlig, privat och social ekonomi samarbetar för att uppnå gemensamma mål. Det är viktigt att poängtera att när innovationen har mött det sociala behovet och är integrerad i samhället tappar den sin speciella karaktär. De samhälleliga utmaningarna kommer dock att fortsätta vilket innebär ett ständigt behov av sociala innovationer.

2.2.6 Praktiska uttryck och konkreta exempel

Här är inte syftet att göra några nationella jämförelser, men en sådan skulle antagligen visa att det finns både likheter, men också stora skillnader i fråga om vad som är att betrakta som sociala innovationer. Vad som är innovativt i ett land behöver inte med automatik vara det i ett annat. Vi kan se sociala innovationer växa fram som ”gräsrotsinitiativ” där marknaden eller det offentliga inte har haft förmågan att fånga upp behovet t.ex. i form av arbetsintegrerande sociala företag, eller som lösningar som når hela befolkningen i form av

⁵ Definitionen är en sammanslagning av flera, t.ex. EU-Kommissionen (http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/social-innovation/index_en.htm) och Phills Jr; Deiglmeier & Miller 2008.

mikrokreditinitiativ eller som systemförändrande sociala innovationer som syftar till att förändra värderingar, kulturer, strategier och politik. Här är fair trade ett bra exempel. I Sverige finns ett stort antal insatser som motsvarar ovanstående definition av sociala innovationer. Notera att vi inte för några resonemang om olika grader av innovativitet. Vi har i nedanstående tabell redogjort för några av dessa.

Tabell 1. Exempel på sociala innovationer och deras värde för samhället

Vilka?	Vad?	Varför en social innovation?
Offerdals hälsocentral	Hälsocentral, drivs som ett byakooperativ där landstinget köper tjänster, byn äger servicen.	Vårdinrättning som drivs av brukare, allt överskott investeras i verksamheten, och kommer patienterna till del.
Kooptjänst	Nya typer av arbetsmarknadsåtgärder, ett paraply för en mängd olika verksamheter där arbetslösa blir anställda.	Arbetsintegrerat socialt företag, ett verktyg för människor i utanförskap att skapa arbeten.
Vasikkavuoma	Samverkan för regional utveckling. Slåttermyr i Pajala kommun.	Del av samhället som varken det offentliga eller privata klarar av att lösa.
Combine	Anpassade företagsformer för ungdomar. En arkitektbyrå som sätter gruppen i första rummet, kollektivet styr processen.	Kombinerar företagande, kollektivism och nätverkande, attraherar ungdomar
Volontärbyrå	Behovet att vara behövd – socialt. Samordning av volontärer, förmedla kontakt mellan volontärer och ideella organisationer.	Ett verktyg att skapa mötet mellan behov och efterfrågan
Yalla Trappan	Innovativ integration, mötesplats och arbetsplats för invandrarkvinnor som står långt från arbetsmarknaden.	Kvinnokooperativ, utveckling av attityder och öppenhet mot nyanlända.
Göteborgs föreningscenter	Sociala inkubatorer, kuvöser och mötesplatser	Idéer och samverkansformer skapar växtkraft och tillväxt genom samverkan över tidigare organisationsrevir.
Stiftelsen Activa	En stiftelse som vänder sig till personer som ofrivilligt står utanför	Vägleder och stödjer personer som har erfarenhet av långvarig ohälsa och/eller

arbetsmarknaden.

funktionsnedsättning.

3. Offentliga beslut och satsningar på sociala innovationer – några exempel

Parallellt med den förståelse som forskningen ger oss om sociala innovationer är det viktigt att vi också har kunskap om vad som händer kring dessa frågor i politikens och myndigheternas värld. Som vi påpekade inledningsvis ska vi därför här kortfattat redovisa några viktiga beslut och ställningstaganden på olika nivåer i samhället som skapar förutsättningar för *våra* satsningar på sociala innovationer. I detta avsnitt ska vi kortfattat redogöra för några beslut och satsningar inom EU, på nationell nivå samt de satsningar som är aktuella inom vår egen region som har bäring på sociala innovationer.

3.1 Europeiska unionen

Inom den europeiska unionen fattas löpande ett stort antal strategiska beslut som är av intresse för hela den europeiska gemenskapen. Det finns en stor mångfald av dokument och beslut. Här har vi sökt att lyfta fram några av de beslut och satsningar som har en direkt bäring på sociala innovationer.⁶ Sociala innovationer är inte enbart av intresse inom EU. I USA har t.ex. en Social innovationsfond startats

3.1.1 Europa 2020 och Innovationsunionen

Europa 2020 är EU:s tillväxtstrategi för de kommande åren. Strategin ska hjälpa EU och medlemsländerna att uppnå hög sysselsättning, god produktivitet och stor social sammanhållning. EU har fem överordnade mål inom den här tillväxtstrategin. Målen ska uppnås före 2020 och avser sysselsättning, innovation, utbildning, social sammanhållning, energi och klimat. Att sociala innovationer nu har blivit en viktig term beror bland annat på att EU betonar vikten av sociala innovationer i sitt strategiska dokument Europa 2020 som en lösning på framtida och nutida samhälleliga utmaningar.

Inom ramen för Europa 2020 bör vi i det här sammanhanget uppmärksamma den s.k. Innovationsunionen.⁷ Den är ett s.k. flaggskeppsinitiativ. Innovationsunionen baseras på 34 särskilda åtaganden och har som ambition att förbättra innovationsklimatet i Europa och i synnerhet ramvillkoren för tillgång till finansiering för forskning och innovation. Innovationsunionen utgår ifrån att innovationer förekommer inom såväl offentlig, privat som den tredje sektorn (eller social ekonomi som den ibland kallas, se vidare kapitel 4). En grundläggande och generell utgångspunkt för Innovationsunionen är att dessa särskilda åtaganden ska leda till att innovativa idéer överförs till nya varor och tjänster som ska skapa tillväxt och sysselsättning. I ett av de senare dokument som Europeiska kommissionen har fastställt kring Innovationsunionen presenteras ett flertal åtgärder med vars hjälp man anser att innovationer kommer att skapa tillväxt och sysselsättning i Europa. I dokumentet diskuteras också sociala innovationer och Kommissionen betonar att man har lanserat olika

⁶ På <http://www.socialinnovationeurope.eu/> redovisas aktiviteter och organisationer som är aktuella inom området sociala innovationer i olika länder i Europa.

⁷ http://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm. Nedladdat den 15 oktober 2012.

insatser för att stötta framväxten av sociala innovationer. En av de särskilda satsningar som här nämns är *Social Innovation Europe*, en satsning som kommissionen lanserade 2011. Syftet med denna satsning är att hjälpa sociala innovatörer att ”skapa nya varor och tjänster och utveckla nya arbetsmetoder som skapar samhällsvärde och får effekt för organisationer och kunder”.⁸ Kommissionen betonar också att initiativet härigenom skapar förutsättningar för att hitta finansiering och ”know-how” för att utveckla en social innovation. I dokumentet nämns också en andra satsning som har koppling till sociala innovationer. Det är satsningen kring socialt företagande. Här beskriver kommissionen 11 olika åtgärder som ska stödja framväxten av socialt entreprenörskap och företagande i EU. Satsningen omfattar t.ex. åtgärder inom finansiering, anpassning av rättsliga ramar och offentlig upphandling.

3.1.2 Horizon 2020

Ett andra mycket viktigt dokument i det här sammanhanget är EU:s nya forskningsprogram, Horizon 2020 som kommer att pågå mellan 2014 – 2020. Programmet går under namnet Horizon 2020 och täcker forskning inom samtliga vetenskapliga discipliner. I den del av forskningsprogrammet som avser ”Samhälleliga utmaningar” finns ett särskilt avsnitt som kallas Innovativa samhällen. Här utpekas explicit forskning som handlar om att utforska nya typer av innovationer, inklusive kreativa, sociala innovationer. Här konstateras att sociala innovationer skapar nya varor, tjänster, processer och modeller som uppfyller samhällets behov och skapar nya sociala relationer. I programmets efterlyses bl.a. forskning som klargör hur sociala innovationer kan leda till förändringar i befintliga strukturer och politik och hur de kan uppmuntras. Explicit relateras till forskning som fokuserar på medborgarinitiativ som skapar nätverk och där medborgare ägnar sig åt gräsrotsverksamhet där man tillsammans kan skapa lösningar och som bygger på en medvetenhet om den sociala, politiska och miljömässiga kontexten. Man kommer också att ge stöd till nätverk med sociala innovatörer och sociala entreprenörer, men även till forskning om innovationer som syftar till att skapa effektiva, öppna och medborgarcentrerade samhällstjänster (e-förvaltning).⁹

3.1.3 EU-program om social förändring och social innovation

Ett tredje initiativ som kan vara av intresse i detta sammanhang är det förslag till EU-program om social förändring och sociala innovationer. Förslaget träder i kraft i januari 2014 och innebär bl.a. en ökad möjlighet till finansiering och småskaliga lån för sociala företag.¹⁰

⁸ Europeiska kommissionen KOM(2011) 849, s 10.

⁹ Europeiska kommissionen. KOM(2011) 808; http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm.
Nedladdat den 15 oktober 2012.

¹⁰ Europeiska kommissionen. KOM(2011) 1134.

3.1.4 Strukturfonderna

Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf), Europeiska socialfonden (ESF), Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) samt Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF) är samtliga viktiga instrument inom EU. De förväntas bl.a. fungera som instrument för att öka tillväxten och för att öka sysselsättningen inom unionen. Varje fond har sina mål och tillsammans kompletterar de varandra. Kommissionen betonar nu att EU kan nå målen mer effektivt om de fem fonderna samordnas och har föreslagit en förordning med gemensamma bestämmelser för alla fem fonderna. Fonderna ska styras upp mot målen i Europa 2020 och förenklas genom mer enhetliga rutiner för planering och genomförande. Reglerna ska också harmoniseras och det ska kunna bli möjligt sluta s.k. partnerskapsavtal för alla fonder. Även om inte kommissionens förslag i detta avseende inte explicit kretsar kring sociala innovationer är förändringen i sig viktig, men kanske först och främst för att förslaget genomsyras av begreppet *Community Lead Local Development* (lokalt ledd utveckling). Begreppet är hämtat från Landsbygdsprogrammet och dess särskilda metod. Kommissionen föreslår nu att denna metod ska kunna användas i samtliga fonder. Metoden bygger på att beslutsfattande och genomförande kan delegeras till lokala partnerskap av aktörer från den offentliga och den privata sektorn och det civila samhället (se vidare 4.2.3, avsnittet om stiftelsen Cesam).¹¹

3.2. Den svenska staten

Parallellt med satsningarna på EU-nivå pågår också ett visst arbete kring sociala innovationer på nationell nivå. Regeringskansliet uppmärksammar frågorna i vissa sammanhang, kanske först och främst via Näringsdepartementet, men tydligast är det antagligen på myndighetsnivå.

3.2.1 Den nationella innovationsstrategin

Den kanske viktigaste nationella insatsen kring sociala innovationer blir antagligen den nationella innovationsstrategin. Näringsdepartementet har haft ett samordnande ansvar för att driva fram denna strategi. I likhet med EU:s officiella tillväxtprogram siktar även regeringen på att den nationella innovationsstrategin ska gälla fram till 2020. Regeringen driver arbetet i den riktning som ligger i linje med överenskommelserna inom EU, men också utifrån de grunder regeringskoalitionen ser som prioriterade. Utgångspunkten är att de politiska besluten ska påverka förutsättningarna för innovationer i en gynnsam riktning. Innovationsstrategin presenterades hösten 2012 och regeringen understryker av innovationer kan framträda i både företag, offentliga verksamheter och ideella organisationer. Strategin bygger på följande tre huvudprinciper:

1. Bästa möjliga grundförutsättningar för innovation
2. Människor, företag och organisationer som arbetar systematiskt med innovation

¹¹ Europeiska kommissionen, SWD(2012) 61 final.

3. Ett genomförande av strategin som utvecklar förutsättningarna och mötesplatserna utifrån en helhetssyn

Till varje huvudprincip formuleras tre övergripande målbilder, vilka i sin tur preciseras med ett antal olika delmål. Flertalet av huvudmålen och delmålen är givetvis av intresse för oss rent generellt, men i det här fallet bör vi i synnerhet fästa uppmärksamheten mot det delmål som tydligast handlar om sociala innovationer. I delmålet konstateras att Sverige bör ”[a]nvända potentialen i social innovation och samhällsinnovation för att bidra till att möta samhällsutmaningar.” Mot den bakgrunden konstateras det i strategin att Sverige behöver

- ”Ökad kunskap om hur social innovation och samhällsinnovation kan bidra till att möta samhällsutmaningar på global, regional och lokal nivå.
- Ökad kunskap om behov av nya varor, tjänster, system och affärsmodeller som är anpassade för såväl enskilda länders utmaningar inom till exempel vatten och sanitet som fattiga människors behov och köpkraft.
- En mångfald av utförare av samhällstjänster, inklusive idéburna organisationer”¹²

3.2.2 Vinnova - Sociala innovationer i vården

Den nuvarande regeringen har satsat några få konkreta satsningar kring sociala innovationer. En av dessa konkreta regeringssatsningar är ett uppdrag som överlämnades via Socialdepartementet till Verket för innovationssystem (Vinnova). Regeringen gav under våren 2012 Vinnova i uppdrag att i samarbete med universitet och högskolor och i samråd med andra relevanta aktörer vidareutveckla de goda exempel kring sociala innovationer som tagits fram kring vård och omsorg om de mest sjuka äldre och stimulera till ett brett införande och användande av dessa.¹³

3.2.3 Tillväxtverket - Socialt företagande och sociala innovationer

Tillväxtverket är en nationell myndighet som strävar efter att underlätta för förnyelse i företag och regioner. Myndigheten arbetar på regeringens uppdrag. Inom ramen för området socialt företagande bedriver Tillväxtverket vissa insatser som i det här fallet bör uppmärksammas. Redan 2010 fattade regeringen beslut om en handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag som innebär att verket ska stödja insatser för att främja utvecklingen av och i arbetsintegrerande sociala företag, samt att myndigheten ska samverka med andra berörda myndigheter och företag för att underlätta förutsättningarna för att driva denna typ av företagande. Verket har ett särskilt uppdrag att fokusera på sociala innovationer och affärsutveckling i arbetsintegrerande sociala företag. Här bidrar Tillverket för närvarande med finansiering för att stötta affärsutveckling av socialt företagande inom matproduktion, kulturella och kreativa näringar, och besöksnäringen, samt innovativa

¹² Den nationella innovationsstrategin. Regeringskansliet, Näringsdepartementet. N2012, s 41.

¹³ Socialdepartementet S2011/5887/FST.

lösningar för marknadsföring, metodutveckling, finansiering, utveckling av inkubatorer med mera.¹⁴ Tillväxtverket ska också utveckla insatser inom områden som sociala innovationer och samhälls-entreprenörskap. Under hösten 2012 kommer ett särskilt program att starta kring dessa frågor. Juridiska personer, alltså inte privatpersoner, kommer här att ha möjlighet att söka projektmedel för olika insatser.

3.3 Regional nivå – Örebro län

I Örebro län genomförs flera åtgärder kring sociala innovationer som på olika sätt hänger ihop med de nationella och EU-gemensamma insatserna. På regional nivå delas ansvaret för regional utveckling av Regionförbundet och landstinget, varför insatser från båda dessa aktörer bör uppmärksammas.

3.3.1 Regionförbundet Örebro - Regional utvecklingsstrategi

Regionförbundet Örebro har fastställt en regional utvecklingsstrategi. Strategin ska fungera som en plattform för hela regionens utveckling och omfattar både privat, offentlig och ideell verksamhet. Den regionala utvecklingsstrategin för Örebro län kretsar kring fyra utvecklingsområden. Ett av dem är Innovationer och entreprenörskap. Här nämns inte ordet sociala innovationer explicit, men i texten framgår att entreprenörskap kan finnas både i företag, offentlig och ideell verksamhet.¹⁵

3.3.2 Regionförbundet Örebro - Handlingsplan för innovationer och entreprenörskap

För att konkretisera den regionala utvecklingsstrategin utvecklingsområden har ett antal handlingsplaner utarbetats. Inom området Innovationer och entreprenörskap finns alltså en särskild handlingsplan. Handlingsplanen fokuserar på områdena företagsklimat, nya och växande företag samt regionens innovationsstödjande system. Inom varje område presenteras ett antal aktiviteter som ska genomföras, vem/vilka som har huvudansvar för dessa aktiviteter samt vem/vilka som kan fungera som samarbetspartners. Frågan om sociala innovationer, vid sidan av andra näraliggande frågor, behandlas i avsnittet om regionens innovationsstödjande system. Där konstateras att ett regionalt centrum för sociala innovationer ska etableras. Arbetet ska påbörjas under 2012. Stiftelsen Cesam har huvudansvaret tillsammans med ett antal partners. I handlingsplanen utpekas Coompanion, Örebro läns landsting, Regionförbundet, Örebro universitet, Hela Sverige ska Leva, Leader med flera.¹⁶

¹⁴<http://www.tillvaxtverket.se/huvudmeny/programfortillvaxt/socialtforetagande.4.3c4088c81204cca906180001274.html>. Nedladdat den 15 oktober 2012.

¹⁵ Regionförbundet Örebro. Utvecklingsstrategi för Örebroregionen.

¹⁶ Regionförbundet Örebro. Regional handlingsplan för innovationer och entreprenörskap 2012-2013.

3.3.3 Mälardalen - Synpunkter på den nationella innovationsstrategin

Örebro län ingår tillsammans med Regionförbundet Sörmland, Regionförbundet Uppsala län och länsstyrelsen Västmanland i Mälardalen. Vid en gemensam innovationsdag i januari 2012 sammanställdes åtta synpunkter till regeringens arbete med den kommande nationella innovationsstrategin. I sina synpunkter påpekade Mälardalens aktörer att regeringen *måste* beakta dessa synpunkter till strategiarbetet.

En av de åtta punkterna har en explicit koppling till sociala innovationer. Punkten rubriceras ”Främja sociala innovationer”. Resonemanget understryker betydelsen av att uppmuntra idébärare att omvandla sina idéer till förbättrade processer, nya produkter eller tjänster. Regionen föreslår här att regeringen måste skapa bättre möjligheter för fler organisationer inom t.ex. omsorg, utbildning och vård att arbeta med innovationer samt skapa testmiljöer för de innovationer som ska tas fram. Även de övriga sju punkterna kan indirekt hänföras till sociala innovationer, t.ex. punkten ”Utveckla modeller för innovationsarbete i forskningsfattiga miljöer”. I regionens synpunkter konstateras att alla innovationer inte uppstår i forskningsintensiva miljöer och ett komplett innovationsstödjande system måste ta om hand alla typer av innovationer.¹⁷

3.3.4 Örebro läns landsting – Landstingsstyrelsen

Även Örebro läns landsting har en viktig roll i framväxten av det regionala arbetet kring sociala innovationer. Under våren 2010 beslutade landstingsstyrelsen att avsätta särskilda medel till stiftelsen Cesam (se avsnitt 4.2.2) för att starta en s.k. spelregelsdialog för överenskommelser om samarbete med civilsamhället. Insatserna ska leda till en modell för landstingets dialog med civilsamhället (Örebro läns landsting 2010-05-25).

I verksamhetsplanen för 2013 fastställs också betydelsen av att utveckla s.k. innovationsslussar i vården. I samarbete med andra aktörer kommer landstinget att bygga upp ett system för att ge strukturerat stöd till personalens egna produkt- och förbättringsidéer. För att utveckla området ytterligare kommer landstinget att ingå i ett nationellt nätverk.

Under ledning av stiftelsen Cesam (Centrum för samhällsarbetet och social mobilisering) har ytterligare ett steg tagits i arbetet med att se över landstingets bidragsgivning och samarbete med organisationer och föreningslivet i Örebro län. En remissversion om ”Spelregler” har gått ut till samtliga föreningar och organisationer som erhåller anslag från landstinget i enlighet med fastställda riktlinjer. Detta underlag kommer att bilda grunden för det fortsatta samarbetet och för kommande överenskommelser. Denna process för ett utvecklat samarbete mellan landstinget och den idéburna sektorn kommer att fortsätta under 2013-2014 med syftet att utreda möjligheten att skapa ett regionalt utvecklingscentrum för den ideella sektorn byggt på erfarenheter från det lokala utvecklingscentrum som startats av

¹⁷ Mälardalens inspel till den nationella innovationsstrategin.

Örebro kommun, (IUC) samt på erfarenheter från länsnätverket ”Lokal utveckling och social ekonomi”.

3.4 Andra aktörer i landet

Det finns flera aktörer i landet som har ett intresse för sociala innovationer. Antingen har de ett allmänt intresse och syftar till att skapa en grundläggande mötesplats för frågorna, eller också har de mer nischade inriktningar på temat. Här är några av de större aktörer som framträder.

3.4.1 Malmö högskola - Mötesplats Social Innovation

Under hösten 2010 gav den statliga KK-stiftelsen en tvåårig finansiering för att starta en Mötesplats Social Innovation Malmö högskola. Nu är den statliga finansieringen avslutad, men verksamheten drivs med hjälp av regionala medel med högskolan som huvudman. Syftet med mötesplatsen är att etablera en ledande mötesplats för akademi, näringsliv, offentliga och ideella aktörer i Sverige samt att främja framväxten av fler sociala innovationer.¹⁸

3.4.2 Stockholms universitet – SU Innovation

Vid Stockholms universitet pågår ett arbete för att skapa ”den ledande innovationsmiljön i landet för sociala entreprenörer och innovationer”. Universitetet är huvudman men målgruppen beskrivs som extern. Syftet är att bli ett ledande centrum för kompetensutveckling. Centrat ska arbeta med kompetensutveckling genom utbildning och praktiskt stöd med rådgivning, kunskapsbyggande kring verktyg och processer för ökat socialt entreprenörskap, spridning av kompetens till andra personer som verkar inom innovationsmiljöer, forskning och företag.¹⁹

3.4.3 Reach for Change

Reach for Change är en stiftelse som grundades 2010 av Hugo Stenbecks stiftelse tillsammans med MTG, Kinnevik, Korsnäs, Metro, Tele2 och Transcom. Stiftelsen stödjer sociala entreprenörer som hjälper barn till ett bättre liv. Stiftelsen och dess samarbetspartners står för finansiering, experthjälp när det gäller affärsverksamhet, pressutskick och marknadsföring. De sociala entreprenörerna bidrar i sin tur med initiativrikedom och en idé. Sedan de sociala entreprenörerna valts ut bjuds de in till inkubatorn som är ett program som hjälper de sociala entreprenörerna att nå ut till så många barn som möjligt. Entreprenörerna kan få lön för upp till tre år, men också hjälp av några av

¹⁸ <http://socialinnovation.se/sv/>. Nedladdat den 15 oktober 2012.

¹⁹ <http://www.esf.se/sv/Projektbank/Behallare-for-projekt/Stockholm/Social-InnovationStockholm/>. Nedladdat den 15 oktober 2012.

Kinneviks medarbetare, såväl som kontinuerlig tillgång till expertis inom affärsutveckling, marknadsföring, lagar och kommunikation.²⁰

3.4.4 Högskolan i Halmstad - (RISP) Research on Innovation in a Societal Perspective

RISP är en forskargrupp vid Högskolan i Halmstad som har två större forskningsinriktningar. Det ena är forskningsfrågor om innovationer i en samhällskontext. Det innebär att gruppen uppmärksammar innovationers samhälleliga, politiska och organisatoriska förutsättningar. Det gäller exempelvis förutsättningar som är kopplade till arbetslivets villkor, näringslivs- och tillväxtpolitik, samhällsplanering, jämställdhetsaspekter, lärandefrågor, social tillit och kulturella förutsättningar. Den andra inriktningen är sociala innovationer och entreprenöriella förhållanden i offentlig-privata sammanhang. Gruppen kommer i denna del att integrera teoretisk förståelse/begreppsutveckling i forskningen med ett praktikerintresse kopplat till konkreta aktiviteter i samhället. Det gäller studier och utveckling av innovationer kopplade till frågor om exempelvis attraktivitet och trygghet i boendemiljöer, energi/miljöomställning (byggande), kollektivtrafiklösningar, omsorgssektor/arbetsmiljö, integration etc.²¹

²⁰ <http://www.mtg.se/sv/modernt-ansvarstagande/reach-for-change/>. Nedladdat den 15 oktober 2012.

²¹ <http://www.hh.se/set/forskning/ciel/risp.11445.html>. Nedladdat den 15 oktober 2012.

4. Social ekonomi

Inledningsvis konstaterades att det finns några grundläggande skäl till föreliggande förstudie. Det första är att länets innovationsstödjande system saknar strukturer för sociala innovationer. De sociala innovationerna finns givetvis där, men det finns ingen systematiserad struktur eller formell ”kanal” där dessa frågor kan fångas upp, synliggöras och förädlas. En sådan struktur bör vara tydlig för alla, oavsett om vi är privatpersoner, offentliganställda, företrädare för civilsamhället, företagare eller forskare. Alla personer och aktörer kan väcka idéer som kan utvecklas till sociala innovationer. Ett andra skäl till förstudien är att en satsning på sociala innovationer kan bidra till att bättre hantera många av dagens demografiska, geografiska, kulturella, ekonomiska och miljömässiga utmaningar i länet. Vi har redan konstaterat att de sociala innovationerna inte väcks enbart av vissa aktörer eller aktualiseras inom avgränsade sektorer. Men en viktig utgångspunkt i denna studie är att det är aktörerna i den sociala ekonomin som ska spela en viktig roll i att kanalisera fram sociala innovationer.

Det finns flera skäl till varför den sociala ekonomins aktörer får detta ansvar. Även om vi inte kan utgå ifrån att allt som förekommer i den sociala ekonomin är identiskt med sociala innovationer ser vi att den sociala ekonomins organisationer redan hanterar liknande frågor. Ett andra skäl är att Örebro i många avseenden är ett föregångslän. Flera av den sociala ekonomins aktörer har varit verksamma under i snart 30 år samtidigt som det också finns en lång tradition i länet av folkrörelser och civilt engagemang.

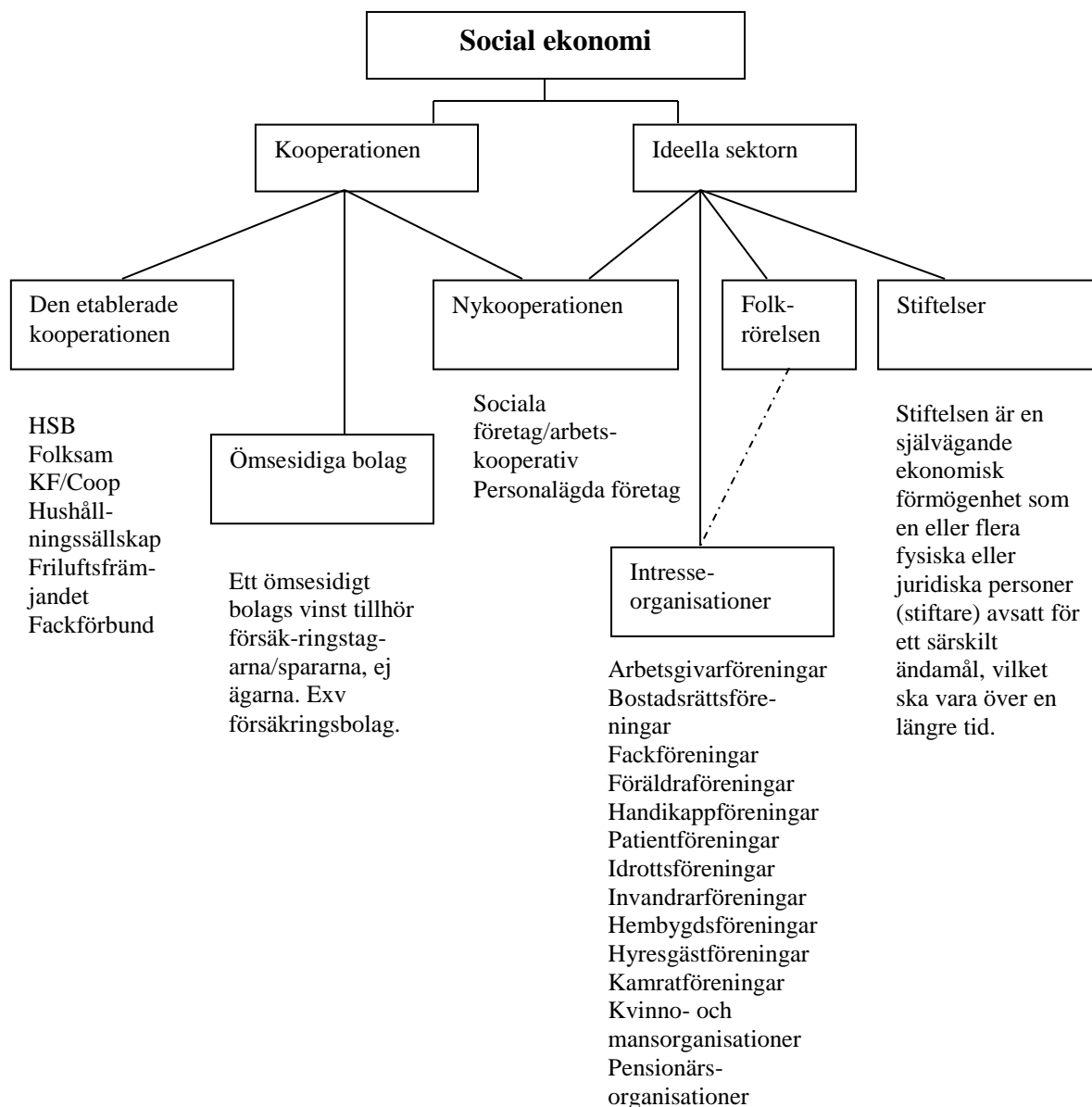
Det tredje skälet till varför den sociala ekonomins aktörer får detta ansvar är att det oftast är den sociala ekonomin som oftast är ”loket” i de sociala innovationerna. Sociala innovationer har länge sprungit fram ur den sociala ekonomin. För mer än hundra år sedan var den sociala ekonomin den enda reella kraften för välfärd, demokrati och social förnyelse. Redan 1866 inrättade Röda Korset den första sjuksköterskeutbildningen och sedan dess har innovationerna avlöst varandra med t.ex. tandvård, dagis, bibliotek och hemtjänst. Idag ser vi sociala innovationer blomstra från den sociala ekonomin bland annat för att motverka globala sociala klyftor (fair trade), minska det demokratiska underskottet (civila dialogen), förbättra folkhälsan (fysisk aktivitet) samt minska arbetslösheten (arbetsintegrerade sociala företag). Listan kan göras lång, och mer kan skapas om verktygen för innovationer i samhället riktas mer specifikt. Anledningen till att många sociala innovationer skapas inom den sociala ekonomin är att det oftast är här de första behoven märks. Den sociala ekonomin har möjlighet att snabbt identifiera nya samhällsutmaningar samt är flexibla i sin organisation att skapa lösningarna. Men på grund av sin natur är det också främst den sociala ekonomin som har den mest vitala rollen i att implementera sociala innovationer.

4.1 Definition och omfattning

Social ekonomi är ett samlingsbegrepp. Det täcker in många olika fenomen och inbegriper organiserad verksamhet som är fristående från den offentliga sektorn. Verksamheten är alltså inte en del av vare sig kommun, landsting eller stat, men kan erhålla ekonomiskt stöd och olika ”uppdrag” från den offentliga sektorn. Verksamhet inom den sociala ekonomin

har primärt samhälleliga ändamål och bygger på demokratiska värderingar. Genomgående har den också allmännytta eller medlemsnytta som främsta drivkraft, inte vinstintresse (Westlund 2007). Här nedan presenterar vi en figur som vanligtvis brukar användas för att beskriva den sociala ekonomins struktur och mångfald.

Figur 1. Den sociala ekonomins struktur

Källa: Wijkström & Lundström 2002 samt PLUS 2011. Figurens text är något förkortad.

Vi delar alltså in den sociala ekonomin först och främst i Kooperationen och den ideella sektorn. Kooperationen kan i sin tur delas in i flera segment där sammantaget både Folksam,

Coop och personalägda företag inom vård- och omsorgssektorn ingår. Inom den sociala ekonomins andra segment, den ideella sektorn, ingår olika typer intresseorganisationer såsom fackföreningar och pensionärsorganisationer samt folkrörelserna (nykterhetsrörelsen, studieförbunden och arbetarrörelsen) samt stiftelser av olika slag. Den sociala ekonomin är alltså stor och omfattar en mängd olika verksamheter. Här finns en stark koppling till våra gamla folkrörelser - t.ex. nykterhetsrörelsen, arbetarrörelsen, idrottsrörelsen och frikyrkorörelsen. Samtliga av dessa folkrörelser har spelat en viktig roll i framväxten av det svenska samhället. De flesta växte fram under början av förra seklet och blev snart viktiga pådrivare för tillskapandet av många av de välfärdsinstitutioner som vi i dag tar mer eller mindre för självklara offentliga åtaganden. Folkbiblioteken, barnvårdscentralerna och äldreomsorgen är samtliga resultat av folkrörelsernas strävan efter att hitta samhälleliga lösningar på gemensamma problem och utmaningar. Idag har de traditionella folkrörelserna inte lika framträdande roll. Deras medlemsantal sviktat och människors intressen riktas delvis mot andra håll.

År 2009 fanns det ca 42 000 organisationer i Sverige som ingår i den sociala ekonomins organisationer. Även om vi väljer att räkna bort konsumentföreningarna, bostadsrättsföreningarna, stiftelserna och bankerna som ingår i statistiken²² står den sociala ekonomin för 12,5 % av den totala arbetsföra befolkningen 2009. Det innebär att var åttonde arbetsför människa får sin huvudsakliga inkomst från en organisation inom den sociala ekonomins kärnverksamheter, att bemöta samhälleliga utmaningar. Till detta skall tilläggas att ca 60 % av all arbetad tid inom den sociala ekonomin är ideell och alltså inte innefattas i dessa siffror. En enorm potential att utveckla när det kommer till innovationsarbete.

4.2 Den sociala ekonomins aktörer i Örebro län

Vilka är då aktörerna inom den sociala ekonomin i Örebro län? Att räkna upp dem här vore en praktisk omöjlighet, men de är verksamma inom både Kooperationen och den ideella sektorn.

4.2.1 Nykooperationen

För att få en bild av den första gruppen kan vi t.ex. vända oss till den sammanställning som görs inom partnerskapet för lokal utveckling och social ekonomi (PLUS). Med dess hjälp kan vi konstatera att det i Örebro län under 2009 fanns 1 518 registrerade näringsdrivande företag som var sociala eller personalägda. Nästan hälften av dem finns registrerade i Örebro kommun. Vi kan också konstatera att fler än 14 800 personer hade någon form av anställning eller skattepliktig ersättning inom den sociala ekonomin under det året och att sektorn betalade ut 672 miljoner kronor i bruttolön och skattepliktiga förmåner.²³

²² Konsumentföreningar (Coop), banker och bostadsrättsföreningar kan ifrågasättas i den sociala ekonomins kärnroll. Stiftelser som delar den sociala ekonomins värdegrund utgör endast 8 % av samtliga stiftelser.

²³ PLUS, 2011.

Tabell 2. Antal företag inom den sociala ekonomin

Kommun	Antal företag	Andel (%) av antal företag inom SE i Örebro län	Antal företag/1000 invånare
Askersund	80	5,3 %	7,1
Degerfors	52	3,4 %	5,4
Hallsberg	98	6,5 %	6,4
Hällefors	47	3,1 %	6,4
Karlskoga	163	10,7 %	5,5
Kumla	99	6,5 %	4,9
Laxå	40	2,6 %	6,9
Lekeberg	49	3,2 %	6,9
Lindesberg	94	6,2 %	4,1
Ljusnarsberg	30	2 %	5,9
Nora	50	3,3 %	4,8
Örebro	716	47,2 %	5,3
Örebro län	1 518	100 %	5,4

Källa: PLUS, s 15.

Verksamhetsmässigt dominerar tre branscher företagen inom den sociala ekonomin.²⁴ Det största är kategorin *Andra samhällliga och personliga tjänster* och inrymmer bl.a. ekonomiska föreningar som är inriktade på kultur- och friskvårdsverksamhet. Här återfinns 51 % av arbetsställena. Den andra stora kategorin (36 %) är *Fastighets- och uthyrningsverksamhet samt företagstjänster*. Här handlar det bl.a. om olika typer av konsultverksamhet och samverkansorgan för småföretag, boknings- och bokföringsbyråer och inköpsföreningar. Den tredje största branschen utgörs av kategorin *Utbildning*. Här återfinns bl.a. barnomsorgskooperativ och kooperativa friskolor. Andelen arbetsställen inom denna kategori i länet uppgår till 6 %.

4.2.2 Den ideella sektorn

När det gäller den ideella sektorn kan vi konstatera att det under 2011 fanns fler än 3 000 registrerade föreningar i Örebro län. Föreningarna representerar bl.a. idrott, kultur, politik, religion, humanitära insatser och facklig verksamhet. Den innehållsliga spridningen är stor. I varje kommun finns åtskilliga föreningar. Det största antalet föreningar finns i Örebro kommun, men om vi ställer antal föreningar i relation till andelen kommuninvånare ser vi att t.ex. Hällefors, Laxå och Lindesbergs kommuner ligger före.²⁵

Tabell 3. Antal föreningar per tusen invånare fördelat på kommun

²⁴ Enligt SCB:s SNI-indelning.

²⁵ En kraft att räkna med, 2011.

Kommuner	Antal föreningar	Antal föreningar per tusen invånare
Askersund	150	13
Degerfors	96	10
Hallsberg	197	13
Hällefors	109	15
Karlskoga	247	8
Kumla	183	10
Laxå	87	15
Lekeberg	54	8
Lindesberg	251	11
Ljusnarsberg	97	20
Nora	116	11
Örebro	1 578	12

Källa: En kraft att räkna med, s. 32.

Som en samlade kraft inom den ideella sektorn framträder Örebro läns bildningsförbund. Bildningsförbundet är folkbildningens gemensamma intresseorganisation som har till uppgift att stödja och förstärka länets folkbildningsverksamhet. Bildningsförbundet företräder länets fem folkhögskolor (se nedan), Sisu idrottsutbildarna samt 10 studieförbund. Flertalet av länets föreningar är knutna till ett studieförbund, som i sin tur erbjuder folkbildning i form av studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet

Tabell 4. Studieförbund och exempel på huvudorganisation

Studieförbund	Exempel på huvudorganisation
ABF (Arbetarnas bildningsförbund)	Landsorganisationen (LO), Konsumentkooperationen, Socialdemokratiska arbetarpartiet, Vänsterpartiet, invandrarföreningar och handikapprörelser
Bilda	Frikyrkor, ortodoxa och österländska kyrkor, ungdoms- och ekumeniska organisationer, Katolska kyrkan
Folkuniversitetet	Riksförbundet Hem och samhälle, SACO, kursverksamheterna vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Lund och Umeå med stiftelser
Ibn Rashid	Majoriteten av de muslimska föreningarna i Sverige
KBV (Kulturens bildningsverksamhet)	Riksförbundet för folkmusik och dans, Sveriges Körförbund, Svenska folkdansringen, Sveriges Spelmäns Riksförbund

Medborgarskolan	Moderata samlingspartiet, Förbundet Aktiva seniorer, Aktiv ungdom, Royalistiska föreningen
NBV (Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet)	IOGT-NTO, Motorförarnas helnykterhetsförbund, Hälsofrämjandet, KRIS, Svenska Frisksportförbundet, Ungdomens Nykterhetsförbund, Bosnisk-Hercegovinska Riksförbundet i Sverige
Sensus	KFUK/KFUM-rörelsen, Svenska kyrkan, Svenska scoutförbundet, Individuell människohjälp, Bröstcancerföreningarnas Riksorganisation, fackförbund
Studieförbundet	Folkrörelser inom natur, kultur, djur och miljö, t.ex. Friluftsförbundet, Fältbiologerna, Jägarförbundet, Svenska Kennelklubben, Naturskyddsföreningen, Turistföreningen
SV (Studieförbundet Vuxenskolan)	Folkpartiet liberalerna, Centerpartiet, Miljöpartiet, Lantbrukarnas Riksförbund, bygdegårdarnas Riksförbund, Sveriges Pensionärsförbund samt handikapprörelser
SISU Idrottsutbildarna	Svenska Fotbollförbundet, Svenska Ridsportsförbundet, Svenska Skolidrottsförbundet, Svenska Handikappidrottsförbundet

Källa: En kraft att räkna med, s 88 f.

Till den ideella sektorn kan vi också inräkna folkhögskolorna. Det finns fem folkhögskolor i länet: Fellingsbro folkhögskola, Hällefors folkhögskola, Karlskoga folkhögskola, Kävesta folkhögskola och Örebro folkhögskola. Respektive folkhögskola har sin egen profil och inriktning.

Tabell 5. Länets folkhögskolor och deras inriktning

Folkhögskola	Inriktning
Fellingsbro folkhögskola	Funktionshinder
Hällefors folkhögskola	Kultur, design och konstnärligt skapande
Karlskoga folkhögskola	Miljö, hälsa, skapande verksamhet och livsåskådning
Kävesta folkhögskola	Estetisk profil, inriktad mot konsthantverk och musik
Örebro folkhögskola	Idrott, livsfrågor och ledarskap

Källa: En kraft att räkna med, s 35 f.

Sammantaget har alltså den sociala ekonomin en avsevärd storlek inom Örebroregionen. Men det är viktigt att komma ihåg att den sociala ekonomins aktörer varierar till form samt utseende och att det råder extremt skilda förutsättningar när det gäller möjligheten att kommunicera sina idéer i regionen och få stöd i att utveckla verksamhetsnära frågor.

Å ena sidan framträder de föreningar/verksamheter som på olika sätt ingår i strukturer som spänner över flera nivåer i samhället. Det kan t.ex. vara fråga om en lokal förening vars verksamhet är en förgrening av en regional och nationell organisation. Organisationen som helhet företräder sina medlemmar och ger förutsättningar för tydliga kanaler där man kan föra fram idéer och ge förslag på lösningar. I vissa fall finns det avlönade personer eller eldsjälar som på ideell basis driver olika frågor inom organisationen, stöttar lokala utvecklingsgrupper/föreningar och/eller för fram organisationens krav och önskemål gentemot stat, kommun och landsting. Dessa föreningar/verksamheter är förhållandevis starka och inflytelserika. Ett exempel är Länsbygderådet i Örebro län som ingår i den nationella organisationen Hela Sverige ska Leva och har ett flertal lokala utvecklingsgrupper knutna till sig i regionen. På liknande sätt fungerar Örebro läns Idrottsförbund och Folkbildningsrådet (se nedan).

Å andra sidan finns det föreningar/verksamheter som inte alls ingår i en nationell organisationsstruktur. Det kan vara fråga om en förening som enbart finns på den lokala orten och inte har någon motsvarighet på regional nivå, eller ett socialt företag som driver sin lokala verksamhet utan koppling till andra aktörer inom samma bransch. Här finns oftast ingen lokal, regional eller nationell organisatorisk struktur man kan kommunicera sin idé i och få stöd från, förutom från t.ex. Coompanion (se nedan) eller motsvarande stödorganisationer.

4.2.3 En stödstruktur för den sociala ekonomin

För att stödja länets sociala ekonomi finns sedan 1997 finns den ideella föreningen L&SEK, Social ekonomi och lokal utveckling. L&SEK är ett partnerskap och har föreningar, stiftelser, kommuner, landsting m.fl. som medlemmar och ska fungera som nätverk och paraplyorgan. Mellan Regionförbundet och L&SEK finns ett avtal som reglerar parternas åtaganden. L&SEK ska via sina medlemmar genomföra avtalade aktiviteter och Regionförbundet bidrar med finansiellt utvecklingsstöd som årligen uppgår till 1 miljon kronor. Via föreningen förmedlas medlen till Coompanion (600 000 kronor), Länsbygderådet (200 000 kronor), ABF (50 000 kronor) samt till föreningens administrativa samordnare (150 000 kronor).

Huvudsyftet med L&SEK är att stärka resurserna och samarbetet mellan de myndigheter och organisationer som är engagerade i den lokala utvecklingen och den sociala ekonomin. L&SEK har haft uppdrag inom det regionala tillväxtarbetet och vänder sig till eldsjälar och nytänkare, för att på det sättet stimulera utveckling och tillväxt på det lokala planet, inom både stad och landsbygd. Enligt ett beslut av Regionförbundet ska föreningen L&SEK, med hjälp av ett årligt verksamhetsbidrag

- ”Bedriva utvecklings- och uppföljningsverksamhet inom hela området lokal utveckling och social ekonomi i Örebro län.
- Inom ramen för EU:s fonder och program och andra anslagsgivare bedriva projektverksamhet som på olika sätt främjar och stödjer lokal utveckling och social ekonomi i Örebro län.
- Verka för att lokala utvecklingsinitiativ och verksamhet inom den sociala ekonomin tillförsäkras största möjliga hjälp och stöd.
- Genom att delta i det samlade regionalpolitiska arbetet verka för att lokal utveckling och social ekonomi ges plats och funktion som främjare av tillväxt och sysselsättning.
- Bedriva opinionsbildande verksamhet som syftar till att lokal utveckling och social ekonomi ges större uppmärksamhet i media, i centrala och lokala beslut, i studier och i forskning, hos myndigheter och organisationer och hos allmänhet.
- Bedriva härmed förenlig verksamhet i enlighet med medlemmarnas beslut.”²⁶

Föreningen L&SEK består av ett flertal medlemmar. Samtliga är viktiga och bidrar på sina sätt till den regionala utvecklingen. Följande aktörer är medlemmar i föreningen L&SEK:

Arbetarnas bildningsförbund (ABF) är en av Sveriges största studieförbund. Förbundet finns i alla landets kommuner och erbjuder studiecirklar, kurser, föreläsningar och kulturarrangemang. Verksamheten är organiserad på nationell, regional och lokal nivå. På central nivå återfinns Förbundskansliet som har till uppgift att hålla kontakt med medlemsorganisationer och samarbetsaktörer. På regional nivå finns ABF-distrikten som anordnar utbildningar för studiecirkelledare och bl.a. kurser för studieorganisatörer. Den lokala nivån organiserar studiecirklar och verkar även som en kulturarrangör genom föreläsningar, samhällsdebatter och kulturprogram.²⁷

Coompanion är en stödstruktur för den s.k. nykooperationen och har två huvudsakliga uppgifter. Det första är att ge rådgivning när människor vill starta eget tillsammans, t.ex. kooperativa företag eller liknande samarbetsformer. Coompanion ska ge de råd och den information som behövs inför, under och efter start av kooperativa och andra liknande företag. I ett kooperativt företag är det tre eller fler personer - oftast i företagsformen ekonomisk förening - som äger och driver företaget, styr det demokratiskt och deltar i verksamheten. Ett kooperativt företag kan t.ex. handla om vindkraft, kulturentreprenörskap, upplevelseindustri och olika typer av småföretagssamverkan.²⁸ Den andra huvudsakliga uppgiften är att bidra till regional utveckling inom den sociala ekonomin, vilket man gör i olika projekt och i särskilda samarbeten. Två större projekt bör nämnas. Det ena projektet heter Kuse +. Det är ett samarbetsprojekt som finansieras av Europeiska socialfonden. Syftet med projektet är att skapa en hållbar, stabil långsiktighet inom de redan existerande sociala företagen i Östra Mellansverige. Ett andra projekt är PLUS-projektet. Här kommer

²⁶ Regionstyrelsen, 2010.

²⁷ <http://www.abf.se/>. Nedladdat den 11 december 2012.

²⁸ <http://www.coompanion.se/orebro/>. Nedladdad den 15 juni 2012.

finansieringen från Europeiska regionala utvecklingsfonden. Syftet är att stödja och utveckla nätverk och utbyte mellan den sociala ekonomins aktörer i syfte att göra dem mer affärsmässiga genom att stärka kompetensen och öka konkurrenskraften för enskilda verksamheter.

Hushållningssällskapet finns runt om i landet, så även i Örebro län.

Hushållningssällskapen är obundna organisationer som till stora delar utgår ifrån att vårda och utveckla landsbygden och dess värden. Främst gör man det genom att utveckla och förmedla kunskaper till lantbrukare och andra företagare på landsbygden.

Hushållningssällskapet vänder sig alltmer till målgrupper som är intresserade av mat och hälsa.²⁹

Hyresgästföreningen är en demokratisk medlemsorganisation för hyresgäster. Föreningen arbetar för att alla ska ha rätt till en god bostad till rimlig kostnad. Visionen är ett tryggt boende där människor och samhälle utvecklas. Över en halv miljon hushåll är med i Hyresgästföreningen, som är partipolitiskt obundet och styrt av medlemmarna.³⁰

Ideellt utvecklingscentrum är beläget i Örebro. Verksamheten ska erbjuda stöd till den ideella sektorns organisationer och aktörer inom kommunen samt utveckla formerna för samverkan mellan Örebro kommun och det civila samhället. Ideellt utvecklingscentrum drivs av stiftelsen Cesam (se nedan) på uppdrag av Örebro kommun.³¹

Flera **kommuner** är medlemmar i L&SEK. Bland annat genom sitt finansiella stöd till föreningar och organisationer bidrar de till att skapa förutsättningar för föreningarnas verksamhet. I dagsläget är kommunerna Hallsberg, Hällefors, Kumla, Laxå, Lindesberg, Ljusnarsberg, Nora och Örebro knutna till L&SEK. Samtliga av länets kommuner är och kommer att spela en viktig roll i det fortsatta arbetet kring dessa frågor. Några av länets kommuner har, eller är på väg att starta, arbetet med att sluta s.k. överenskommelser med det lokala föreningslivet.

Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, är en intresse- och företagarorganisation för människor och företag inom de gröna näringarna. I Örebro finns en regionstyrelse, tolv kommungrupper och 36 lokalavdelningar som tillsammans med personal jobbar för länets 5 000 medlemmar. Förbundet arbetar med aktuella frågor såsom företagarvillkor, näringspolitik, äganderätt och brukande, miljö, klimat och energi.³²

Länsbygderådet är den regionala organisationen av Riksorganisationen Hela Sverige ska leva. Föreningens övergripande mål är att främja livskraftiga, hållbara bygder med jobb, service, sociala nätverk, delaktighet, jämställdhet och fungerande integration i hela länet.

²⁹ <http://www.hush.se/?p=2701&m=1703>. Nedladdat den 11 december 2012.

³⁰ <http://www.hyresgastforeningen.se/Sidor/default.aspx>. Nedladdat den 11 december 2012.

³¹ <http://www.iucorebro.se/>. Nedladdat den 12 december 2012.

³² <http://www.lrf.se/orebro>. Nedladdat den 12 december 2012.

Målgrupper för länsbygderådets verksamhet är lokala utvecklingsgrupper, länets politiker och tjänstemän, övriga aktörer och organisationer i samverkan. Länsbygderådet stödjer kommunbygderåden och agerar för bildande av flera sådana så att de finns i varje kommun, bl.a. för ökad lokal delaktighet. Ett annat fokusområde är att med anledning av hotet om förändring av miljö och klimat driva opinion för och stödja lokalt omställningsarbete för hållbar utveckling. Länsbygderådet driver även egna aktiviteter inom området. **NOT**

Regionförbundet Örebro län har ett grundläggande ansvar för regionens utvecklingsarbete. Som ett direkt resultat av detta ansvar har en gemensam regional utvecklingsstrategi utvecklats, en strategi som ska fungera som en gemensam vägvisare för regionens framtidsarbete. Syftet med strategin är att skapa bästa möjliga framtid för de som bor och verkar i regionen. I utvecklingsstrategin för Örebroregionen fastställs fyra viktiga utvecklingsområden. De utgörs av Kunskap och kompetens, Innovationer och entreprenörskap, Lustfyllda möten och upplevelser samt Den öppna regionen. Alla utvecklingsområden är lika viktiga för regionens utveckling och ska vara vägledande för många aktörer. Utvecklingsstrategin är förhållandevis allmänt hållen och pekar ut inriktnings- och etappmål. För att konkretisera strategin har särskilda handlingsplaner fastställs.³³

SISU Idrottsutbildarna utgörs av en nationell utbildningsorganisation. Ett nationellt kansli och ett flertal distrikt leder verksamheten, som generellt sett syftar till att utbilda landets idrottsföreningar. Förbundet vilar sin verksamhet på tre ben. Det första är folkbildningen och tar sig uttryck i att SISU är idrottens studieförbund och uppgiften att utbilda idrottsföreningarna. Detta sker bl.a. genom kurser, lärgrupper, processledning vid utvecklingsarbeten och organisationsförändringar inom idrotten. Det andra benet utgörs av en förlagsverksamhet – SISU Idrottsböcker. Verksamhetens tredje ben är folkhögskolan.³⁴

Stiftelsen Activa är en offentlig ideell stiftelse vars uppdrag är att vägleda och stödja män och kvinnor som ofrivilligt står utanför arbetsmarknaden till arbete eller utbildning. Stiftare är Örebro Läns landsting och Örebro kommun. Verksamheten omsätter årligen drygt trettio miljoner kronor och har ca 35 anställda. De personer som får stöd har erfarenhet av långvarig ohälsa och/eller funktionsnedsättning. Activa grundar sina insatser på metoden *Supported employment*. En viktig utgångspunkt för Activa är att basera insatserna från varje individs förutsättningar och önskemål för att matcha den arbetssökandes kompetens mot arbetsmarknadens behov. Verksamheten har nära samverkan med Institutet för Handikappvetenskap på Örebro universitet och har forskare anställda i verksamheten. Activa verkar i Örebro län med insatser riktade till individer och årligen får mellan 350 – 400 personer stöd från Activa. Uppdragsgivare är länets kommuner, Arbetsförmedlingen och Finsamförbunden i första hand. Activa arbetar över hela landet med utbildnings- och utvärderingsinsatser riktade till professionella inom verksamhetsområdet. Activa driver

³³ <http://www.regionorebro.se/>. Nedladdat den 12 december 2012.

³⁴ <http://iof4.idrottonline.se/SISUIdrottsutbildarna/Distrikt/SISUIUOrebro/>. Nedladdat den 12 december 2012.

projekt inom sitt verksamhetsområde med målen att vidga målgruppen för supported employment, att utveckla metoder och att påverka samhällets attityder när det gäller funktionsnedsättning och arbete. Activa har ett brett internationellt nätverk inom sitt verksamhetsområde. Activa arbetar i nära samverkan med det privata näringslivet, den offentliga och ideella sektorn. Activa är delägare i flera ekonomiska föreningar med Childrens upptäckarhuset i Hallsberg som ett exempel på en verksamhet där delägarskapet är ett mervärde då det skapar möjlighet till arbete eller sysselsättning för Activas målgrupper.³⁵

Stiftelsens Cesams huvudsakliga uppgift är att utveckla metodik för aktivt medborgarskap. Cesam arbetar med rådgivning och stöd till utveckling av samhällsarbete. Det handlar bl.a. om handledning och utbildning i processorienterat arbete och mötestekniker för delaktighet, att främja enskilda människors förmåga att vara medskapande och utveckla egenmakt i gemenskap. Begreppet *community development* är ett samlingsuttryck för Cesams verksamhet. Det är både ett synsätt och en samling metoder som har det gemensamt att de strävar efter att involvera de aktörer som berörs av en fråga, i synnerhet de grupper som har svårigheter att i övrigt göra sin röst hörd. En viktig uppgift för närvarande är att utveckla spelregler för samverkan med den offentliga sektorn och det civila samhällets aktörer. Cesam har medverkat i arbetet kring den nationella överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting. Cesam har varit processledare i det regionala dialogarbetet inom Örebro län. Cesam driver på uppdrag av Örebro kommun Ideellt Utvecklingscentrum i kommunen, IUC (se ovan). samt EKSAM och Nätverket för sociala frågor. EKSAM är en öppen mötesplats för människor i Örebro som har behov av ekonomisk rådgivning. EKSAM erbjuder såväl individuellt stöd som studiecirkel och föreläsningar om privatekonomi. Det övergripande målet för EKSAM är att arbeta mot fattigdom och för social inkludering.³⁶ Nätverket för sociala frågor arbetar för att lyfta fram, synliggöra och motverka faktorer och samhällsförhållanden som bidrar till att skapa fattigdom. Nätverket vill också väcka opinion om och skapa strukturer för social inkludering. Nätverket består av frivilligorganisationer, brukarorganisationer och idéburna organisationer.³⁷

Studieförbundet Vuxenskolan är också knutet till L&SEK. Det finns både likheter och skillnader med ABF. På nationell nivå har Vuxenskolan ett förbundskansli. Men man har reducerat den regionala nivån och istället utvecklat den lokala nivån, i syfte att öka tillgängligheten och stärka organisationens lokala närvaro. Därför erbjuder förbundet en bred verksamhet med ett stort antal studiecirkel, kurser och kulturarrangemang. Förbundet jobbar strategiskt inom ett antal områden verksamhetsområden. Man prioriterar kulturen, miljöområdet och social ekonomi.³⁸

³⁵ <http://www.s-activa.se/>. Nedladdat den 12 december 2012.

³⁶ <http://cesam.se/>. Nedladdat den 8 oktober 2012.

³⁷ <http://cesam.se/>. Nedladdat den 8 oktober 2012.

³⁸ <http://www.sv.se/sv/>. Nedladdat den 11 december 2012.

Verdandi bildades i slutet av 1800-talet som en proteströrelse mot sociala orättvisor och missförhållanden i samhället. Inte minst var det en protest mot den traditionella nykterhetsrörelsen och den då rådande samhällssyn som gjorde den enskilde ensam ansvarig för missbruket, istället för att se till de missförhållanden, i form av fattigdom, otrygghet och andra omänskliga levnadsvillkor, som lett fram till missbruket. Idag bedrivs verksamheten i avdelningar, kretsar och distrikt. Verksamheten bedrivs på flera orter i landet, bl.a. i Örebro. Verdandi arbetar idag mot missförhållanden i samhället, och samlar medlemmar och medmänniskor till kamp för bättre levnadsvillkor. Verdandi vill påvisa samhällets brister och genom praktisk verksamhet ge människor möjlighet att stärka sina egna och andras livsvillkor. En av Verdandis konkreta insatser är den sociala kontaktverksamhet som man bedriver i många bostadsområden.³⁹

Örebro läns Idrottsförbund (ÖLIF) är Riksidrottsförbundets regionala organisation i Örebro län. ÖLIF har till uppgift att handha för idrottsrörelsen gemensamma angelägenheter inom distriktsförbundets gränser och föra dialog med samhällets beslutsfattare och företrädare för länets idrott i kontakter med myndigheter och organisationer. Förbundet ska också samverka med SISU Idrottsutbildarna i Örebro län till stöd för utveckling och folkbildning, ge råd och erbjuda konsulttjänster, bistå länets föreningar med support samt samarbeta med landsting, kommuner och organisationer i folkhälsofrågor.⁴⁰

Örebro läns landsting har flera viktiga uppdrag. Vid sidan av det länsövergripande ansvaret för hälso- och sjukvård har landstinget ett viktigt uppdrag för att skapa förutsättningar för ett gott liv och god livskvalitet för länsinvånarna samt för en hållbar regional utveckling. Genom att ge stöd till och samarbeta med kultur- och föreningslivet förbättrar landstinget förutsättningarna för delaktighet, demokrati och god folkhälsa i vårt län. En utveckling av detta samarbete är att utarbeta kriterier för att i högre grad kunna ingå s.k. överenskommelser. Under ledning av stiftelsen Cesam (se ovan) har landstinget tagit ytterligare ett steg med att se över landstingets bidragsgivning och samarbete med organisations- och föreningslivet i Örebro län.⁴¹

³⁹ <http://verdandi.se/>. Nedladdat den 11 december 2012.

⁴⁰ <http://www.rf.se/RFdistrikt/OrebroLansIdrottsforbund/>. Nedladdat den 12 december 2012.

⁴¹ <http://www.orebroll.se/>. Nedladdat den 12 december 2012.

5. Centrum för den idéburna sektorn och sociala innovationer – nödvändiga och önskvärda förutsättningar

Syftet med denna förstudie är att utreda och skapa optimala förutsättningar för etablering av ett center för sociala innovationer i Örebro län. Förstudien sträcker sig fram till och med hösten 2013 och i denna rapport ligger främst fokus på att identifiera viktiga förutsättningar. Att göra det utan en diskussion om teoribildningen kring sociala innovationer, vilka konkreta satsningar kring sociala innovationer som görs i olika officiella sammanhang samt hur den sociala ekonomin organiseras i Örebro län hade inte varit särskilt fruktbart. Nu är det dags att identifiera förutsättningarna som vi anser att vi behöver ta ställning till innan centrat kan starta. Identifieringen av dessa förutsättningar har gjorts dels genom läsning av forskningslitteratur och andra typer av dokument, dels genom intervjuer, dialogsamtal och workshops. Mot denna bakgrund har vi kunnat identifiera sex sammanlänkade förutsättningar. De är i princip lika viktiga, även om den sista mer är att betrakta som önskvärd. Den är alltså inte nödvändig. Nedanstående diskussion kretsar kring dessa förutsättningar, vilka vi måste ägna stor energi åt under 2013.

1. Centrats länsuppdrag - vad är huvuduppgifterna?
2. Centrats organisatoriska struktur - hur ska verksamheten organiseras?
3. Centrats innehållsliga verksamhet – vilka är de konkreta uppgifterna och hur ska uppgifterna genomföras?
4. Centrats placering i regionens innovationsstödande system - hur ska centrat kommunicera med övriga aktörer?
5. Centrats finansiering?
6. FoU-stöd vid planering, etablering och löpande verksamhet.

I anslutning till diskussionerna om respektive förutsättning presenterar vi också förslag till konkreta aktiviteter som vi bedömer behöver genomföras under 2013. Vi skiljer på föreläsning, workshops, dialogmöten, studiebesök och politiska beslut. Landstinget och Cesam kommer gemensamt att ansvara för att dessa insatser genomförs. Förberedelsearbetet måste genomföras så brett som möjligt, där olika aktörer ges möjligheter att medverka.

5.1 Centrats länsuppdrag – vad är huvuduppgifterna?

En av de absolut viktigaste förutsättningarna för att ett centrum för den idéburna sektorn och sociala innovationer ska kunna bedrivas är att det finns en tydlig, förståelig och kommunicerbar idé om vad organisationens uppgift är. Vad har den för mål och varför? Både de personer som kommer att vara verksamma inom centrat, och de personer som kommer att behöva stöd från det, eller på andra sätt beröras av det, måste veta vad centrat har för huvuduppdrag. I de intervjuer, dialogmöten och workshops som har genomförts under hösten framträder en gemensam bild av att centrat kan bli en samordnande resurs för sociala innovationer. Det är en ganska allmän formulering som möjligen kan fungera som avstamp för diskussioner. Men eftersom det också finns skilda uppfattningar om *vad* den

kommande organisationen skulle kunna och borde samordna är formuleringen alltså inte tillräckligt tydlig för att vi ska kunna bygga en länsgemensam verksamhet på den.

Teoretiska och begreppsliga klargöranden

Som vi ser det finns det flera naturliga skäl som antagligen kan förklara förekomsten av dessa olika uppfattningar. För det första finns det en osäkerhet om vad en social innovation kan vara. Man vet inte vad sociala innovationer står för och därför blir centrals uppgift något otydlig. Det är inte alls så konstigt. Litteraturoversikten i det andra kapitlet visar att sociala innovationer kan definieras på olika sätt, även om dessa diskussioner ofta har en gemensam kärna. Men slutsatsen måste bli att en av de absolut viktigaste uppgifterna under 2013 är att aktörerna inom centrumbildningen måste enas om en gemensam definition och ett gemensamt analysredskap. Som en av deltagarna på en av höstens workshops påpekade – ”alla måste veta vad en social innovation är”.

Definition i avsnitt 2.2.5 kommer att fungera som en utgångspunkt för våra diskussioner i länet. Men definitionen är fortfarande för grov för att vi ska kunna använda den som ett praktiskt analysredskap för att identifiera faktiska sociala innovationer. En realistisk utgångspunkt måste för det första vara att *inte alla idéer som växer fram i den sociala ekonomin (se kapitel 4) blir sociala innovationer*. Flertalet lösningar är spännande och ger goda effekter för lokalsamhället och/eller regionen. För det andra måste det rimligen finnas *grader av innovativitet i de nya lösningarna*. Alla kan inte vara lika innovativa, speciellt inte med tanke på det tidigare teoretiska resonemanget om radikala och stegvisa innovationer. I det fortsatta arbetet måste vi därför utveckla ett resonemang som tar fasta på de centrala delarna i definitionen, dvs. sociala behov samt mål och medel, för att visa hur vi kan skilja på olika typer av sociala innovationer. Ett sådant analysredskap måste erbjuda två typer av analyser. För det första måste det kunna visa hur den nya lösningen står i relation till den tidigare situationen i det aktuella fallet. Den andra analysen måste visa hur den nya lösningen står i relationen till omvärlden (kanske i regionen i stort). Finns det andra liknande lösningar i regionen?

Båda dessa analyser kan ge oss underlag för att bedöma huruvida den nya lösningen är innovativ och verkligen är en *social* innovation. Nedanstående tabell är ett första och mycket grovt försök på hur vi kan förstå olika typer av sociala innovationer. Tabellen och dess beståndsdelar måste utvecklas och preciseras på flera sätt och under 2013 måste vi göra det tillsammans.

Tabell 6. Instrument för analys av sociala innovationer.

Jämförelse i det aktuella fallet			Jämförelse i omvärlden		
Ingen förändring	Liten förändring	Stor förändring	Ingen förändring	Liten förändring	Stor förändring
Mål					

Medel

För att ytterligare konkretisera resonemanget om sociala innovationer och göra det möjligt för alla att värdera en social innovation är det nödvändigt att utveckla indikationer och mätetal som är uppföljningsbara. Endast genom enkla och förståeliga redskap går det att kommunicera vad en social innovation är. Här måste vi utveckla en enkel mall som olika aktörer kan använda sig av.

Att stötta löpande verksamhet och innovationer

Ett andra skäl till att det finns skilda uppfattningar om den kommande organisationen har att göra med frågan om vad som är skillnaden mellan den löpande verksamhet som bedrivs inom den sociala ekonomin och de innovationer som vi förväntas kunna urskilja. Vad är den praktiska skillnaden? Vi har redan konstaterat att all verksamhet som bedrivs inom den sociala ekonomin *inte* kan beskrivas som innovativ. Då skulle begreppet förlora all sin funktion. Genom att uttrycka oss på det sättet skulle vi antagligen skapa ett slags ”begreppsinfation” som inte är särskilt fruktbar. Tabell 6 ovan är ett försök att grovt och kortfattat försöka visa att det kan finnas vissa skillnader mellan olika företeelser. Men det räcker inte med det. En eventuellt kommande centrumbildning måste kunna stötta också den löpande verksamhet som bedrivs i länet och ur denna ytterligare lyfta fram eventuell sociala innovationer.

Namnfrågan

Begreppet sociala innovationer är inte oproblematiskt och här framträder en ganska tydlig paradox. Samtidigt som myndigheter och andra offentliga aktörer på olika nivåer i samhället - alltifrån EU-nivå till nationell, regional och kommunal nivå – använder begreppet i officiella sammanhang finns det en stor osäkerhet om vad begreppet i praktiken står för, trots att vi försöker definiera det och exemplifiera på olika sätt. I flera av höstens samtal har intervjupersonerna påpekat att de kommer att ha svårigheter i att kommunicera begreppet med de verksamheter de på olika sätt företräder och representerar. Inte på grund av okunskap, utan på grund av att begreppet kräver stora insatser för att ”översätta” det till ett förståeligt och vardagsnära språkbruk. Det är ett långt steg till en konkret förståelse och att kunna göra det begripligt.

Paradoxen utgörs i det här fallet av glappet mellan det officiella och det vardagsnära. Det är inte bara en akademisk och analytisk fråga. I vårt fall får det nämligen en mycket praktisk konsekvens. Använder vi ordet sociala innovationer i centrumbildningens namn kan vi bygga upp en barriär mot vår egentliga målgrupp och skapa svårigheter för vissa grupper att förstå centrumbildningens roll. Samtidigt skulle användningen av ordet givetvis tydligt signalera mot andra grupper i samhället om vad verksamheten handlar om och därigenom skapa en hög legitimitet för centrumbildningen.

Ska vi väva ihop aktiva aktörer – och även de som idag kanske inte är aktiva, men som kan komma att bli det - inom den sociala ekonomin med begreppet sociala innovationer finns det åtminstone två övergripande sätt att göra det på. Det ena är att operationalisera och kraftigt förenkla begreppet för att på det sättet göra det förståeligt och användbart. Det andra sättet är att låta begreppet vara just ett analytiskt redskap som centrumbildningen kan använda sig av för att hitta likheter och skillnader mellan olika företeelser som växer sig fram inom den sociala ekonomin, inte för att värdesätta företeelserna på olika sätt och ge dem olika eventuella resurstilldelningar, utan för att analytiskt förstå dessa skillnader och likheter på ett bättre sätt. Väljer vi den senare inriktningen kan vi enklare marknadsföra centrumbildningen gentemot den sociala ekonomins aktörer. Centrumbildningen får då, i konsekvens med ovanstående resonemang, ett allmänt uppdrag att stötta idéutveckling och löpande verksamhet – *och innovationer* - inom länets sociala ekonomi. I det här läget föreslår vi arbetsnamnet Regionalt centrum för rådgivning och idéutveckling inom föreningsliv och Kooperation i Örebro län.

Skälen till vår satsning på sociala innovationer

I denna grundläggande diskussion är det sannolikt troligt att vi också behöver föra ett ingående resonemang om våra incitament till varför vi nu satsar på sociala innovationer. Återigen kan vi ha den teoretiska diskussionen i avsnitt 2.2 i åminnelse där vi konstaterar att sociala entreprenörer eller idébärare kan ha olika skäl till varför de driver fram idéer som kan bli sociala innovationer. På samma sätt behöver vi klargöra detta för oss själva. Går vi tillbaka till den regionala utvecklingsstrategin och dess handlingsplan för innovationer och entreprenörskap framskyntar både ekonomiska och demokratiska skäl. Satsningen på sociala innovationer förväntas ju bidra till att stärka regionens konkurrenskraft och öka den regionala attraktiviteten. Men satsningen ska ju också minska de ekonomiska och sociala klyftorna i länet, genom att bygga på en bred demokratisk förankring. Argumenten bakom satsningen på sociala innovationer kan alltså vara av både ekonomisk och demokratisk art. Säkerligen finns det andra argument och skäl som är viktiga. Vi behöver klargöra dessa grundläggande skäl.

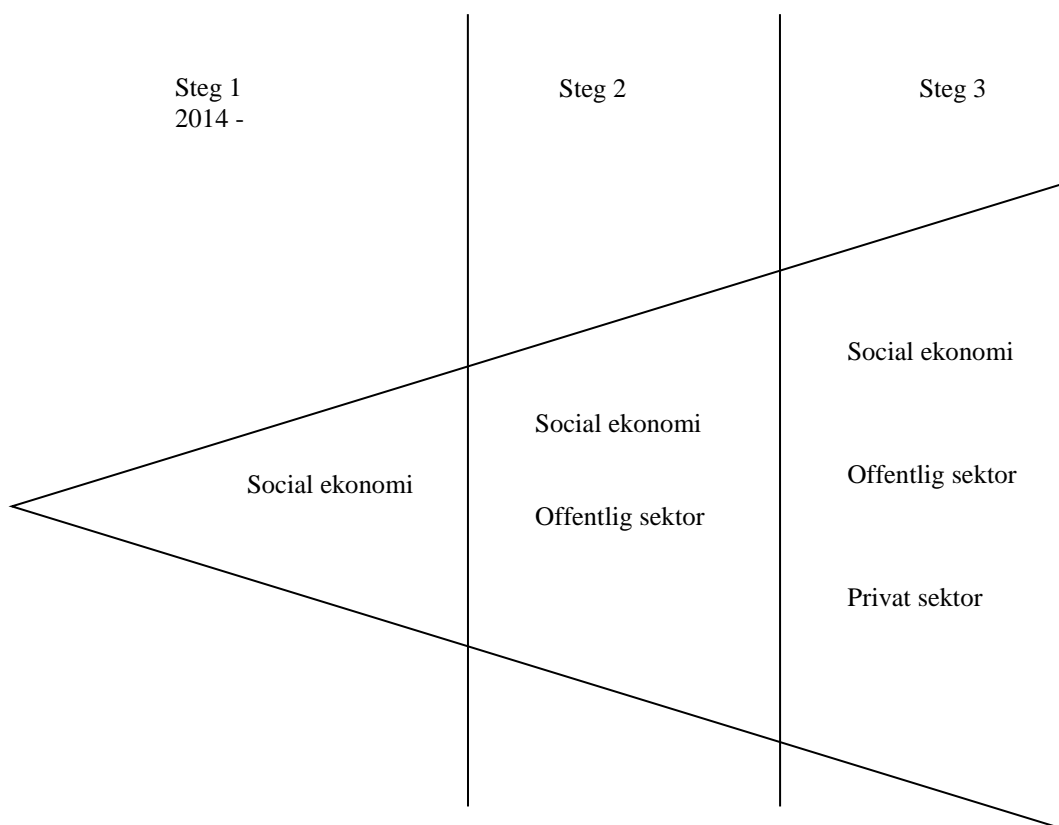
Praktiska avgränsningar

Med den teoretiska och begreppsliga kunskapen som grund, i kombination med diskussionerna om våra egna incitament, är det också enklare att göra den nödvändiga praktiska avgränsningen. Vi har tidigare påpekat, bl.a. med forskningslitteraturen som stöd, att sociala innovationer kan växa fram i alla delar av samhället och att den kommande centrumbildningen i detta avseende bör ha ett brett ansvar. Men samtidigt finns det skäl till att börja i liten och mer begränsad skala. Efter hand kan ansvaret växa och omfatta allt fler samhällssektorer. I figur 2 illustreras detta resonemang i form av tre principiella steg. Vi föreslår att den kommande centrumbildningen initialt bör sträva efter att lyfta fram sociala innovationer inom den sociala ekonomin i hela länet. Under detta första steg inkluderas

alltså både Kooperationen och den ideella sektorn (se åter avsnitt 4.1). Steg ett påbörjas under 2014 i samband med verksamhetens start.

Steg två innebär att centrals verksamhet innehållsligt kan växa och inriktas inte enbart mot sociala innovationer inom den sociala ekonomin utan också inom offentlig verksamhet. Här kan det t.ex. handla om sociala innovationer inom landstinget och funktionen som innovationssluss. Under 2013 pågår ett särskilt utredningsarbete kring frågan om innovationssluss och testbäddar. Steg tre ligger längre fram i tiden och kan inkludera sociala innovationer inom den privata sektorn.

Figur 2. Samhällssektorer över tid.

5.1.1 Förslag till aktiviteter under 2013

Inom ramen för detta område bedömer vi att 4-5 aktiviteter bör genomföras. Vi bör för det första arrangera en *föreläsning* för att vi ska kunna fördjupa oss i teorier och definitioner kring sociala innovationer. Här är det viktigt att gå tillbaka till den litteratursammanställning som utgör kapitel två i denna text eller till andra liknande källor.

Efter, eller i direkt anslutning till, föreläsningen bör vi för det andra genomföra *en eller flera workshops kring teorier och begrepp*. De som ska vara verksamma i centrat bör tillsammans med andra berörda aktörer i länet diskutera och utveckla sin förståelse för den sociala innovationens värdeskapande roll för samhället. Härigenom kan de också t.ex. skilja på radikala eller stegvisa sociala innovationer samt utveckla ett instrument för att bedöma hur en social innovation skapar ett samhälleligt värde (jämför resonemanget i avsnitt 2.2).

Inom ramen för dessa workshops är det också nödvändigt att centrats aktörer för det tredje *enas om en gemensam definition* och förståelse av sociala innovationer. Ett sådant arbete får givetvis inte vara så snävt att det låser fast deltagarna i en för begränsad syn på vad sociala innovationer kan vara, men det får samtidigt inte heller vara för öppet så att en social innovation kan vara allt.

Mot bakgrund av denna definition och den gemensamma förståelsen bör centrats aktörer tillsammans med uppdragsgivaren i särskild workshop för det fjärde *precisera länsuppdraget*. Här handlar det om att i likhet med spelregelsdialogen utveckla en gemensam överenskommelse mellan uppdragsgivare och centrat och *inte* ett ägardirektiv. Överenskommelsen bör senare fastställas genom ett *politiskt beslut*.

5.2 Centrats organisatoriska struktur

En andra viktig förutsättning för att centrat ska kunna starta är att dess organisation är klar och tydlig. Idag finns alltså ingen sådan organisation, men däremot finns ett antal viktiga utgångspunkter och antaganden om hur den kan te sig. En första utgångspunkt är att en kommande centrumbildning ska ha ett regionalt uppdrag och täcka länets hela geografiska område, dvs. samtliga kommuner i länet. Här är tanken att en regional organisation ska kunna bidra till att lyfta fram och skapa förutsättningar för sociala innovationer, men också den löpande verksamheten inom den sociala ekonomin, på ett helt annat sätt än vad man kan göra på enskild kommunnivå. Organisationen måste ha ett tydligt regionalt mandat och en utbredd legitimitet i regionen. Med ett regionalt perspektiv kan vi få stora samordningsvinster.

En andra viktig utgångspunkt är att den sociala ekonomins aktörer ska spela en framträdande roll i centrumbildningen och att de ska samverka för att ytterligare stärka insatserna kring verksamheten inom den sociala ekonomin och för att kanalisera fram länets sociala innovationer. Centrumbildningen ska inte ersätta de befintliga och organiserade verksamheterna inom den sociala ekonomin, snarare tvärtom. Genom att inrätta ett regionalt centrum för den idéburna sektorn och sociala innovationer stärker vi den sociala ekonomin och dess aktörer. Att lyfta fram sociala innovationer är formellt sett något nytt för oss och betyder att vi anlägger ett nytt perspektiv. Vi sätter på oss nya glasögon för att betrakta de insatser och förändringar som löpande genomförs. Med centrats gemensamma krafter kan dessa innovationer lyftas fram på ett helt annat sätt än tidigare.

Här finns åtminstone två principiellt organisatoriska lösningar som är tänkbara. Den ena är att uppdragsgivaren, Örebro läns landsting, har en ledande roll inom centrat och att den sociala ekonomins aktörer ges olika uppdrag. Den andra lösningen är att landstinget sluter en s.k. överenskommelse, i likhet spelregelsdialogen, med den sociala ekonomins aktörer. Med överenskommelsen i ryggen låter landstinget den sociala ekonomins aktörer själva svara för det löpande arbetet. Den centrala frågan handlar alltså om den regionala huvudmannens ansvar kontra den sociala ekonomins aktörer. Hur ska verksamheten ledas och hur ska den konkreta samordningen bedrivas? Och vi kan nu återkomma till det andra skälet till varför det finns skilda uppfattningar om vad centrat kan och bör samordna när det gäller sociala innovationer. Skälet är att det finns en osäkerhet om hur frågorna bäst kan organiseras och ledas och *vilka* av den sociala ekonomins aktörer som ska ingå som aktiva parter i den kommande organisationen.

5.2.1 Förslag på aktiviteter under 2013

När det gäller centrats organisatoriska struktur anser vi att *en eller två workshops* bör genomföras. Mot bakgrund av länsuppdraget måste centrats aktörer tillsammans med uppdragsgivaren klargöra de ingående aktörernas ansvarsförhållanden sinsemellan samt hur centrat ska samordnas och ledas.

5.3 Centrats konkreta innehållsliga verksamhet

En tredje viktig förutsättning för centrat kretsar kring dess innehållsliga verksamhet och konkreta arbetsuppgifter. Verksamheten kommer att kretsas kring olika insatser och det är givetvis viktigt att organisationen har kompetens för att täcka upp dessa olika typer av behov. Vad centrat i praktiken kan bidra till måste diskuteras ingående under 2013, men det handlar om att bidra till en ökad samordning av verksamheten inom den sociala ekonomin med fokus både på befintlig, löpande verksamhet och på dess sociala innovationer. Det handlar ytterligare stötta den verksamhet som redan bedrivs och ur denna identifiera och lyfta fram de företeelser som vi kan identifiera som sociala innovationer.

Ökad dialog inom den sociala ekonomin

I flera av höstens samtal har det förts fram ett behov av ökad samordning och dialog inom den sociala ekonomin, även från sådana verksamheter som ingår i större organisatoriska sammanhang och som representerar förhållandevis starka ideella verksamheter. Konkret efterlyser man två typer av stöd. För det första ett stöd som kan användas till att öka dialogen inom den egna verksamheten, dvs. ett slags *vertikalt stöd*. Man når inte alla föreningar eller medlemmar och det finns ett uppdämt behov av att lyfta fram alla de idéer som förekommer i de olika verksamheterna. Utgångspunkten är att det idag inte finns tillräckliga krafter i den egna föreningen/verksamheten för att föra fram idéer från lokala medlemmar eller enskilda individer på ett tillräckligt bra sätt, kanske främst från de grupper och individer som själva inte riktigt vet var och hur man ska vända sig för att realisera sina

idéer. För det andra efterlyser man ett stöd som kan öka dialogen med andra föreningar/verksamheter inom den sociala ekonomin – ett slags *horisontellt stöd*. Här betonar man att en regional samordning antas kunna utveckla och fördjupa dialogen mellan olika verksamheter inom den sociala ekonomin. Genom att lära av andra kan nya idéer utvecklas i den egna verksamheten. Genom de olika samordningsinsatserna kan centralt fånga upp frågor, synpunkter och behov från den löpande verksamheten.

Lotsa fram utvecklingsidéer till sociala innovationer

Centrat behöver aktivt fånga upp idéer som kan utvecklas till sociala innovationer. Delvis får vi räkna med att vissa idéer kommer att kanaliseras via andra aktörer i regionens innovationsstödjande system (se nedan) men vi måste ändå utgå ifrån att centralt aktivt måste stötta framväxten av idéer och tillse att det finns tydliga vägar ”in” för en idébärare. I enlighet med figuren ovan ser vi att det initialt handlar om personer inom den ideella sektorn eller personer inom Kooperationen. Centralt måste här använda sig av flera olika metoder och kanaler. Metoderna kan antagligen till stor del bygga på deltagarorientering. Frågans karaktär avgör till vilken aktör frågan ska slussas. I flera fall kommer idén att behöva bli föremål för en ansökan om finansiella medel, antingen till svenska eller europeiska sammanhang. Vilka typer av sociala innovationer det kan vara fråga om är svårt att sja om, men vi kan ha förteckningen från avsnitt 2.2.6. i åminnelse.

Sprida information om centralt

Mot bakgrund av flertalet intervjuer kan vi konstatera att det redan idag råder stora brister i dialog/kommunikation inom och mellan olika delar av den sociala ekonomins verksamhet. Uttrycket ”stuprör” används för att illustrera situationen. För att öka kunskapen om det kommande centralt i länet är det nödvändigt med ganska omfattande informationsinsatser. Centralt måste informera om vad sociala innovationer är, hur olika idébärare ska göra för att få kontakt med centralt och vilket stöd de kan erhålla från centralt. Informationen bör spridas på ett flertal sätt, via alla de officiella och etablerade kanalerna som redan finns upprättade, men antagligen också på ny och tidigare helt oprövade sätt. Den stora utmaningen ligger förmodligen i att nå den eller de entreprenörer eller idébärare som kanske inte har en vana att föra fram sina idéer.

Informationsbank

En annan av centrals huvuduppgifter är att informera om regionala, nationella och europeiska förutsättningar som har betydelse inom området. Det kan t.ex. handla om den nationella tillväxtstrategin, om utlysningar av utvecklingsmedel eller förfrågningar om partnerskap som kan gynna framväxten av sociala innovationer i vårt län. Tillväxtverkets kommande satsningar på sociala innovationer, utlysningar från Vinnova eller andra satsningar inom EU är givetvis av största intresse. Att knyta ihop centrals praktiska

verksamhet med olika presumtiva FoU-ansökningar torde också vara en viktig roll i det här sammanhanget. Det kan också handla om gemensam kompetensutveckling inom området. Centrat kan på det här sättet fungera som en slags gemensam resurspool för gemensamma angelägenheter.

Fysiska och digitala mötesplatser

Andra frågor som måste diskuteras rör det kommande centrats fysiska och digitala plattformar. När det gäller centrats fysiska plattform måste antagligen verksamheten för det första ha fysiskt kontor i länet. Förslagsvis kan vi använda någon av de redan befintliga adresserna som förekommer i den sociala ekonomin. Men för att det nya centrat ska betraktas som en läns-gemensam angelägenhet kring sociala innovationer kanske det också krävs andra fysiska former för verksamheten. Centrat måste löpande medverka på fysiska träffar i regionens olika kommuner. Hur kan dessa te sig och organiseras? De digitala plattformarna är minst lika viktiga. Hur skapar man sådana plattformar?

5.3.1 Förslag till aktiviteter under 2013

Centrats konkreta verksamhet är givetvis av särskilt stor vikt. Här bedömer vi att särskilda aktiviteter bör genomföras vid ett flertal tillfällen under hela 2013 för att centrats verksamhet ska kunna preciseras och avgränsas. Vi tror för det första att det är viktigt att *genomföra en eller flera workshops* för att klargöra hur man idag kommunicerar och interagerar med aktörer på lokalnivå och gräsrotsnivå. Genom att ställa sådana frågor kan vi förhoppningsvis få flera impulser till hur *den kommande centrumbildningen ytterligare kan stötta den sociala ekonomin* samt *hur centrat konkret kan samla upp de lokala idéerna och omvandla dem till innovationer*. Här bör centrats aktörer klargöra hur det löpande arbetet ska bedrivas, vilka metoder som ska användas och hur man kan säkerställa att de goda idéerna verkligen fångas upp. Hur kan möten och träffar med föreningar och organisationer genomföras? Man bör också fundera över *hur man bäst kan förmedla information inom regionen och vilken typ av information det bör handla om*.

Det är viktigt att genomföra *dialogsamtal* med företrädare för lokala utvecklingsgrupper, föreningar och organisationer i länet om deras synpunkter kring centrats verksamhet. Hur anser dessa aktörer att centrat bör bedriva sin verksamhet. Viktigt är att också föra dialogsamtal med länets kommuner, dels för att det är av oerhörd vikt att kommunerna står bakom satsningen på centrumbildningen, dels för att de har olika samordnande ansvar för t.ex. det kommunala föreningslivet. Kan vi få till stånd en situation där också kommunerna på central nivå har en särskilt utpekad resursperson eller dialogpartner för dessa frågor har vi nått långt.

I detta sammanhang bör vi *lära av erfarenheterna från IUC* i en särskild utvärdering med hjälp av intervjuer och dialogmöten. Vi bör också hämta hem lärdomar från andra centrumbildningar i Europa. Eventuellt genomför vi *studiebesök* till intressanta organisationer och verksamheter i England och Skottland för att få värdefulla kunskaper.

5.4 Centrats placering i regionens innovationsstödjande system

I enlighet med den regionala utvecklingsstrategin och handlingsplanen för innovationer och entreprenörskap kommer det kommande centrat för sociala innovationer att ingå i det innovationsstödjande system som successivt byggs i regionen. Att centrat verkligen kommer att ingå här på ett tydligt och jämbördigt sätt är den fjärde viktiga förutsättningen för centrats verksamhet.

Ett innovationsstödjande system brukar ofta definieras som ett nätverk av offentliga, privata och andra aktörer där ny teknik och kunskap produceras, sprids och används.

Förutsättningen för ett innovationsstödjande system är att det finns länkar mellan de olika aktörerna, att de känner till varandras existens och att de har förtroende för varandras förmåga och vilja att samarbeta. Det måste också finnas en gemensam vision om vad som går att åstadkomma och som ger drivkraft åt samarbetet. Det måste också finnas spelregler som uppmuntrar samverkan och förnyelse.

Förutsättningen för att centrat för sociala innovationer ska kunna bedriva verksamheten på ett fruktbart sätt och att verksamheten ska kunna ge långsiktiga effekter och resultat, dvs. bidra till att förädla spännande idéer till sociala innovationer, är alltså att centrat blir en jämbördig part i regionens innovationsstödjande system. Där är vi inte idag. Organisationen finns för det första inte och även om intresset för sociala innovationer blir allt större är det sannolikt nödvändigt att vi ytterligare behöver sprida en sådan kunskap i länet. Generellt sett – och grovt förenklat - kan vi nog påstå att vi i länet främst ser innovationer som tekniska eller rent ekonomiskt vinstmässiga lösningar. Här skiljer vi oss nog inte från landet i övrigt, men vi kan bidra till en förändring. När vi också naturligt tänker på innovationer som sociala eller som nyskapande företeelser som kan vara värdeskapande för samhället på andra sätt har vi nått en viktig position. Då har det regionala utvecklingscentrat för sociala innovationer blivit en viktig komponent i regionens innovationsstödjande system och kan stärka systemets gemensamma kraft.

5.4.1 Förslag på aktiviteter under 2013

För att bidra till ovanstående situation är det nödvändigt att vi genomför åtminstone en större aktivitet. Vi bör organisera en *workshop där vi diskuterar länets innovationsstödjande system* som helhet och hur information och dialog ska kunna upprätthållas. Här bör vi tydligt klargöra för varandra vilka aktörer som ingår och tillsammans utarbeta rutiner för hur centrat för sociala innovationer ska kommunicera och koordinera med övriga aktörer inom regionens innovationsstödjande system. Det är en uppgift inte enbart för centrats aktörer. Det är i lika stor utsträckning en uppgift för systemets övriga aktörer.

5.5 Centrats finansiering

En sista nödvändig förutsättning för centrats verksamhet är att det finns en ordnad och stabil finansiering. Frågan är intimt knuten till hur organisationen kommer att te sig och vilka

konkreta verksamheter som kommer att bedrivas. Redan idag får flera av de organisationer som ingår i L&SEK-familjen olika typer av bidrag från antingen Örebro läns landsting, Regionförbundet Örebro eller från andra aktörer.

L&SEK får via avtal ett årligt verksamhetsanslag om 1 000 000 kronor från Regionförbundet Örebro. L&SEK förmedlar därefter bl.a. 200 000 kronor till Länsbygderådet och 50 000 kronor till ABF. 150 000 kronor används för att samordna verksamheten inom L&SEK. 600 000 av ovanstående summa förmedlas till Coompanion som därtöver får 1,2 miljoner kronor från Tillväxtverket. Övriga medel kommer in via olika projekt. Cesam har en basfinansiering från Örebro läns landsting som uppgår till 350 000 kronor. Vi måste utgå ifrån att verksamheten vid centrat för sociala innovationer kommer att bygga på finansiering från offentliga medel. På ett övergripande plan är det viktigt att resurserna avsätts som en budgetpost i den regionala utvecklingsstrategin.

5.5.1 Aktiviteter under 2013

I detta sammanhang ser vi ett stort behov av en *arbetsgrupp* med företrädare för uppdragsgivaren och centrats aktörer som omgående bör tillsättas för att se över finansieringen. Frågan bör givetvis senare bli föremål för ett *politiskt beslut*.

5.6 FoU-stöd vid planering, etablering och löpande verksamhet

Under förstudiens genomförande har vid flera tillfällen frågan om FoU knutet till det kommande centrat förts fram. Forskning är inte en grundläggande förutsättning. Verksamheten kommer att kunna bedrivas ändå, men däremot är det en *önskvärd* förutsättning. På den workshop som genomfördes 3 september var FoU t.ex. ett av fyra teman som diskuterades flitigt. Deltagarna efterfrågade ett allmänt behov av FoU-stöd och i synnerhet sådan forskning som går under rubriken följeforskning, praktisknära eller interaktiv. Gemensamt för denna typ av forskning är viljan att bedriva forskning tillsammans med och i dialog med praktiskt verksamma aktörer. Forskningsansatsen innebär också löpande analyser. Istället för att beforska och utvärdera processer i efterhand – då vi har svårt att justera och förändra verksamheten – görs sådana analyser löpande. Den grundläggande ambitionen med forskningsansatsen är att skapa en lärprocess som stödjer framväxten av det regionala utvecklingscentrat och dess olika verksamheter, dels genom att betona delaktighet, lärande och öppenhet, dels genom att bidra till teori- och begreppsutveckling.

Interaktiv forskning är välbeprövad och har som huvudsyfte att bidra till en ökad förståelse för, i det här fallet, det regionala utvecklingscentrat, och att bidra till en bättre utveckling av denna verksamhetsform och dess olika verksamheter. Den praktiska betydelsen av insatserna kan t.ex. innebära att vi kan identifiera möjligheterna för samverkan och styrning av dessa komplexa processer och leda till en ökad medvetenhet om betydelsen av hur utvecklingsarbete kan organiseras. Att forskare och praktiskt verksamma aktörer tillsammans utvecklar idéer om sociala innovationer, t.ex. med hjälp av s.k.

forskningscirkel ligger också väl i linje med arbetet kring det deltagarorienterade förhållningssätt som präglar community development (se åter avsnitt 5.3 ovan). Forskarna ansvarar inte för förändringarna, men har som mål att inkludera olika aktörer i läroprocessen så att dessa aktörer själva kan ta ställning till, definiera och värdera slutsatserna från projektet och hur dessa kan omsättas i praktisk handling.⁴²

Ett centralt inslag i interaktiv forskning är att forskare och praktiker tillsammans identifierar och formulerar forskningsfrågorna. Vad är problemet? Vad är viktigt att fokusera på utifrån verksamhetsföreträdarnas perspektiv och vilka forskningsproblem ser forskaren? Det ger förutsättningar för en kritisk reflektion och gemensam kunskapsspridning. Sådana situationer blir också bra tillfällen att lyfta fram olikheter i deltagarnas erfarenheter och är en bra förutsättning för lärande och reflektion. Med en sådan utgångspunkt är det inte långt till steget att forskare och deltagare gemensamt skriver forskningsartiklar och på det sättet tillsammans sprider kunskap och erfarenheter till ett vidare sammanhang.⁴³

I det här läget kan vi identifiera olika typer av FoU-stöd som kan komma att behövas. Det ena utgörs av forskning som följer framväxten, etableringen och den löpande verksamheten av centrumbildningen. Relationen till övriga aktörer inom regionens innovationsstödjande system är också av intresse. Det andra FoU-stödet handlar om insatser direkt knutet till hur specifika och avgränsade utvecklingsidéer hanteras och utvecklas. Vilka typer av idéer fångas upp och hur, vilka är bärare av dessa idéer och hur framgångsrik blir innovationen? Generellt sett finns också ett intresse och behov av forskning som gör nationella och internationella jämförelser, allt för bidra till en utveckling och en förstärkning av centrals verksamhet.

Flera kontakter med forskare inom olika discipliner vid Örebro universitet har redan tagits. I vissa fall bygger de på mångåriga forskningsrelationer. Följande ämnen är kontaktade och har visat ett intresse för fortsatt dialog kring dessa frågor: företagsekonomi, genusvetenskap, kulturgeografi, socialt arbete och statsvetenskap. Även forskare vid andra lärosäten har visat ett intresse för att medverka i det fortsatta planeringsarbetet.

Tillsammans med forskare från olika discipliner kommer företrädare för centralt och andra inblandade aktörer att formulera både nationella och europeiska ansökningar. Med hjälp av universitetet har vi dessutom möjligheter att utveckla nätverk och relationer med forskare på universitet i andra länder. I samband med flera europeiska utlysningar är detta viktiga förutsättningar. Genom kopplingen till universitetet har vi också möjligheter att gemensamt utveckla idéer till studentuppsatser inom området.

⁴² Nielsen och Svensson 2006.

⁴³ Jfr. Mead 2008.

5. 6.1 Aktiviteter under 2013

För att FoU-stödet ska kunna genomföras är det nödvändigt att relativt omgående påbörja ett fördjupat samtal med de forskare som är intresserade av frågorna. Vi ser tre huvudaktiviteter framför oss.

Vi behöver för det första organisera ett flertal *dialogsamtal* mellan forskare, deltagarna vid centrat, representanter för uppdragsgivaren och andra inblandade aktörer för att diskutera möjligheten att *formulera ett mer övergripande FoU-program* kring sociala innovationer samt social ekonomi. Troligen kommer dessa samtal att äga rum under hela 2013.

Utifrån FoU-programmet är det nödvändigt att för det andra genomföra *dialogsamtal* där vi *pekar ut ett antal konkreta FoU-frågor* som kan bli föremål för ansökningar, antingen för svenska utlysningar eller det kommande forskningsprogrammet Horizon 2020 eller de kommande strukturfonderna. I samband med dessa samtal är det viktigt att *identifiera nätverk och forskargrupper* på andra orter och i andra länder som kan vara viktiga att relatera sig till, eller fortsätta den dialog som redan kan finnas upprättad. Nätverken och relationen till andra forskargrupper är viktigt i anslutning till kommande forskningsansökningar.

Avslutningsvis är det viktigt att genomföra *dialogsamtal* för att klargöra möjligheten att *tillskapa ett "FoU-råd"* eller en samordningsgrupp bestående av forskare och praktiker som vi kan knyta till centrat. Då kan vi säkerställa en långsiktig och fruktbar dialog kring centrats och uppdragsgivarens – och universitetets – behov av FoU kring dessa frågor.

5.7 Sammanfattning – förutsättningar och aktiviteter

Ovanstående förutsättningar förefaller alltså vara viktiga för att centrat ska kunna starta. De första fem är nödvändiga att lösa medan den sista mer kan beskrivas som önskvärd. Varje förutsättning är sin tur förknippad med ett antal aktiviteter. När vi sammanfattar samtliga föreslagna aktiviteter får vi en tydlig bild av deras omfattning under 2013. I tabellen nedan har vi försökt att bedöma den tidsmässiga logiken. Det är emellertid svårt att förutsäga när i tid vissa insatser lämpar sig bäst. Se därför de markerade tidsperioderna som förslag. Däremot bör vi säkerställa att insatserna följer tiderna i den politiska ärendehantering och de politiska beslut som blir nödvändiga. Möjligen kan också flera aktiviteter samordnas. Det är kanske inte nödvändigt att genomföra t.ex. samtliga workshops var för sig. Workshops med näraliggande inriktning kan föras samman. Det viktiga är att frågorna synliggörs och hanteras. På samma sätt kan vissa aktiviteter ta längre tid än planerat.

I tabellen används vissa förkortningar. WS betyder workshop. DM står för dialogmöten. PB betyder politiskt beslut. F betyder föreläsning och AG arbetsgrupp. Eftersom tabellen innehåller mycket information har vi för åskådlighetens skull valt att ge de olika insatserna särskilda färgmarkeringar.

Tabell 7. Aktiviteter under 2013.

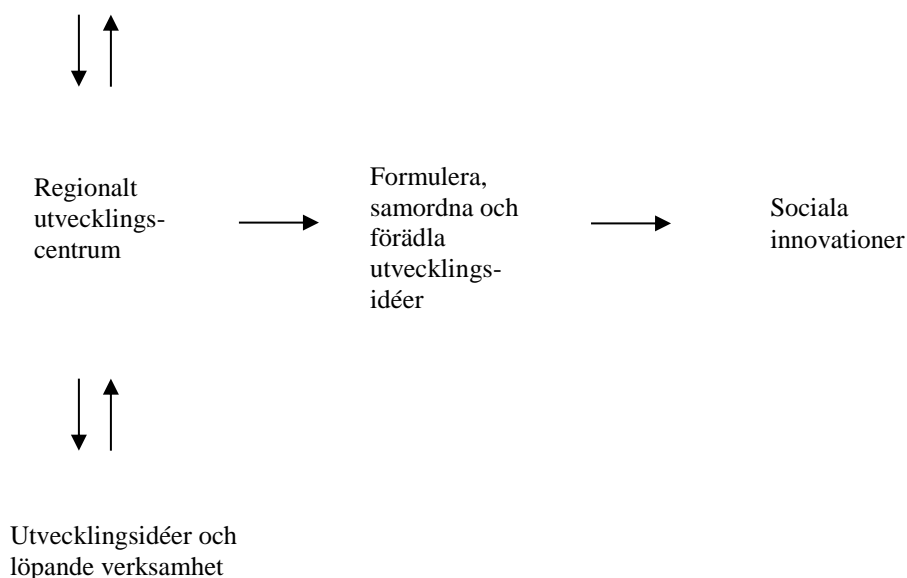
	Jan-mars 2013	April-juni 2013	Juli-sep 2013	Okt-dec 2013
Centrats länsuppdrag	F Teori och begrepp			
	WS Teori, begrepp och definition	WS Teori, begrepp och definition		
	WS Precisering av länsuppdrag	WS Precisering av länsuppdrag		
				PB Länsuppdrag (beslut om överenskommelse)
Centrats org.struktur	WS Ansvarsförhållanden	WS Ansvarsförhållanden	WS Ansvarsförhållanden	
				PB ev avtal om ansvarsförhållanden
Centrats verksamhet		WS Hur fånga upp utvecklingsidéer	WS Hur fånga upp utvecklingsidéer	
		WS Hur informera i regionen	WS Hur informera i regionen	
		WS fysiska och digitala plattformar	WS fysiska och digitala plattformar	
		Studiebesök	Studiebesök	Studiebesök
	DM kommuner och lokala utvecklingsgrupper	DM kommuner och lokala utvecklingsgrupper	DM kommuner och lokala utvecklingsgrupper	DM kommuner och lokala utvecklingsgrupper
Centrat i innovationsstödjande systemet			WS Placering i innovationsstödjande systemet	
			WS Rutiner för dialog och kommunikation	
Centrats finansiering		AG finansiering	AG finansiering	AG finansiering
				PB Finansiering
Centrats FoU-stöd		DM FoU-program	DM FoU-program	DM FoU-program
		DM FoU-ansökningar	DM FoU-ansökningar	DM FoU-ansökningar
				DM FoU-råd

Tabellförklaringar: F=Föreläsning, AG=Arbetsgrupp, WS=workshop, DM=dialogmöten, Studiebesök och PB=politiska beslut.

När vi hanterat ovanstående aktiviteter under 2013 finns det goda förutsättningar för att centrat ska kunna påbörja sin verksamhet någon gång under andra hälften av 2014. Är det fortfarande några frågor som återstår då är det bättre att skynda långsamt än att rusa iväg mot en svajig start. Det som behöver hanteras under 2013 är givetvis inga oöverstigliga hinder, men det krävs vilja, engagemang och ett systematiskt arbetssätt för att nå dit. Väl på plats kan centrat bedriva sin verksamhet enligt nedanstående grova figur.

Figur 3. Översiktlig figur av centrats verksamhet och uppgift.

Nationella och europeiska förutsättningar

5.8 Avslutning

Vi har konstaterat att frågan om sociala innovationer är central på EU-nivå. I den kommande tillväxtstrategin (Europa 2020) betraktas sociala innovationer som en lösning på nutida och framtida samhällsliga utmaningar. I det kommande ramforskningsprogrammet (Horizon 2020) betonas starkt forskning om sociala innovationer. Även på nationell nivå är sociala innovationer viktiga. I den nationella innovationsstrategin konstateras att Sverige bör använda potentialen i sociala innovationer och samhälls-entreprenörskap för att bidra till att möta samhällsutmaningar. Man efterlyser ökad kunskap om hur sociala innovationer kan bidra till nya varor, tjänster, system och affärsmodeller samtidigt som man vill se en mångfald av utförare av samhällstjänster, inklusive idéburna organisationer. Mot denna bakgrund framstår en regional centrumbildning där vi bl.a. lyfter fram den idéburna sektorn och sociala innovationer som självklar och mycket strategisk.

Under 2013 bör vi därför ägna tid och kraft åt att bygga upp centrumbildningen, men vi måste göra det mot bakgrund av våra regionala förutsättningar och särdrag. En grundläggande förutsättning och framgångsfaktor är att arbetet inkluderar så många av de relevanta aktörerna i regionen som möjligt.

Förutom att vi genom centrats tillblivelse får en helt ny struktur som kan lyfta fram sociala innovationer får vi heller inte glömma bort det enkla faktum att det bara finns några få liknande centrumbildningar i landet. De har emellertid en annorlunda struktur och uppbyggnad. Därför kommer rimligen åtskilliga aktörer att ha ett stort intresse av att få kunskap av vår planering och etablering av centrats. Av samma skäl är givetvis intresset för utvecklingscentrat stort också internationellt. Förutom texter på svenska kommer vi därför antagligen att behöva sprida information om och analyser av centrats i de internationella

nätverk som regionens aktörer medverkar i. Det bidrar också till att ytterligare synliggöra Örebroregionen.

6. Referenser och källor

6.1 Litteratur

Asheim, B T (1994) *Regionale innovasjonssystem. Teknologipolitikk som regionalpolitikk*. Oslo: Studies in technology, innovation and economic policy.

Asheim B T & Isaksen, A (1996) *Location, agglomeration and innovation. Towards regional innovation systems in Norway*. Oslo: Studies in technology, innovation and economic policy.

Carlsson, B et al (1992) *Sveriges teknologiska system och framtida konkurrensförmåga*. Preliminär rapport från STS-projektet.

Carlsson, B & Stankiewicz, R (1995) "On the nature, function and composition of technological systems". Carlsson, B (ed) *Technological systems and economic performance. The case of factory automation*. Dordrecht: Kluwer.

Castro, E & Jensen-Butler, C (1993) *Flexibility, routine behavior and the neo-classical model in the analysis of regional growth*. Aarhus: Department of political science, Aarhus University.

Chandy, R K & Tellis, G J (1998) "Organizing for radical product innovations: The overlooked role of willingness to cannibalize." *Journal of Marketing Research*, 35, 474-487.

Christensen, Clayton M (2006) "Disruptive Innovation for Social Change", *Harvard Business Review*, 84, no.12, 2006:96.

Cooke, P; Heidenreich, M & Braczyk, H-J (2004) *Regional Innovation Systems: The Role of Governance in a Globalized World*. New York: Routledge.

Dees, J Gregory (2001) "The Meaning of Social Entrepreneurship", *Center for the Advancement of Social Entrepreneurship*.

Edquist, C (1997) "System of innovation approaches. Their emergence and characteristics." Edquist, C (ed) *System of innovation. Technologies, institutions and organizations*. London: Pinter.

Ettlie, J E; Bridges, W P & O'Keefe, R D (1984) "Organizational strategy and structural differences for radical versus incremental innovation." *Management Science*, 30, 682-695.

Frankelius, Per (odaterad) Örebroregionen. Igår och idag. Örebro: Regionförbundet Örebro.

Freeman, C (1987) *Technology policy and economic performance. Lessons from Japan*. London: Pinter.

Lundvall, B-Å (ed) (1992) *National systems of innovation. Towards a theory of interactive learning*. London: Pinter.

McDonald, Robert E (2007) "An investigation of innovation in nonprofit organizations: the role of organizational mission". *Nonprofit and voluntary sector quarterly*. Vol. 36), no 2, 256-281.

McKelvey, M (1991) *How do national system of innovation differ? A critical analysis of Jamison, Freeman, Porter, Lundvall and Nelson*. Linköping: Linköping University, Department of Technology and Social Change.

Malerba, F (e) (2004) *Sectoral Systems of Innovation: Concepts, Issues and Analyses of Six Major Sectors in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Martin, R & Osberg, S (2007) "Social Entrepreneurship: The Case of Definition." *Stanford, Social Innovation Review*, Spring 2007.

Marton F & Booth, S (2000) *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Metcalf, J S (1988) "The diffusion of innovation. An interpretative survey." Dosi, G et al (eds) *Technical Change and Economic Theory*. London: Pinter Publishers.

Morgan, K (1997) "The learning region. Institutions, innovation and regional renewal." *Regional Studies* 31 (5), 491-503.

Mothe, J & Paquet, G (1998) "Local and regional systems of innovation as learning socio-economies". Mothe, J & Paquet, G (eds) *Local and regional systems of innovation*. Boston: Kluwer.

Moulaert, Frank (2009) "Social Innovation: Institutionally Embedded, Territorially (Re)Produced." MacCallum, Diana; Moulaert, Frank; HULLIER, Jean & Haddock, Serena Vicari (eds) *Social Innovation and Territorial Development*. Farnham, England: Ashgate.

Mulgan, Geoff (2007) *Social Innovation. What it is, why it matters and how it can be accelerated*. Said Business School, University of Oxford.

Mumford, Michael D (2002) "Social Innovation: Ten Cases from Benjamin Franklin." *Creativity Research Journal*, vol 14, no 2, 253-266.

Nicholls, Alex & Murdock, Alex (2012) "The Nature of Social Innovation". Nicholls, Alex & Murdock, Alex (red) *Social Innovation. Blurring Boundaries to Reconfigurative Markets*. Basingstoke : Palgrave Macmillan.

Nielsen, Kurt Aagard & Svensson, Lennart (2006) *Action and Interactive Research. Beyond practice and theory*. Maastricht: Shaker Publishing

Nilsson, J-E & Uhlin, Å (2002) *Regionala innovationssystem. En fördjupad kunskapsöversikt*. Stockholm: Vinnova.

Phillips Jr, James; Deiglmeier, Kriss; Miller, Dale T (2008) "Rediscovering Social Innovation". *Stanford Social Innovation Review*, Fall 2008, 33-44.

Nelson, R R & Rosenberg, N (1993) "Technical innovation and national systems". Nelson, R R (ed) *National system of innovation. A comparative study*. Oxford: Oxford University Press.

Rogers, Everett (1962) *Diffusion of Innovations*. New York: The Free Press.

Sandal, J-U (2003) *Jakten på entreprenören*. Lund: Lunds universitet.

Schumpeter, Joseph Alois (1934) *The theory of economic development: an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. Cambridge, Massachusetts: Harvard economic studies.

Schumpeter, Joseph Alois (1994) *Om skapande förstörelse och entreprenörskap*: (Joseph Schumpeter) i urval och inledning av Richard Svedberg. Stockholm: Ratio.

Wiig, H & Isaksen, A (1998) *Innovation in ultra-peripheral regions: The case of Finnmark and rural areas in Norway*. Oslo: Studies in technology, innovation and economic policy.

Wijkström, Filip & Lundström, Tommy (2002) *Den ideella sektorn. Organisationer i det civila samhället*. Stockholm: Sober.

6.2 Officiella dokument

Den nationella innovationsstrategin. Regeringskansliet, Näringsdepartementet N2012.27.

En kraft att räkna med – föreningslivet och folkbildningen i folkhälsoarbetet i Örebro län. Örebro läns landsting, Örebro läns bildningsförbund och Örebro läns idrottsförbund. Utgiven 2011.

Europeiska kommissionen. KOM(2011) 808. Meddelande från kommissionen till europaparlamentet, rådet, europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén. Horisont 2020 – ramprogrammet för forskning och innovation.

Europeiska kommissionen. KOM(2011) 849. Rapport från kommissionen till europaparlamentet, rådet, europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén. Innovationsunionen 2011 – hur ligger vi till?

Europeiska kommissionen. KOM(2011) 1134. Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om Europeiska unionens program för social förändring och social innovation.

Europeiska kommissionen. SWD(2012) 61 final. Arbetsdokument från kommissionens avdelningar. Huvuddrag i en gemensam strategisk ram för 2014-2020 för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden.

Mälardalenregionens inspel till den nationella innovationsstrategin. Slutsatser från Sörmland, Uppsala, Västmanland och Örebro läns regionala innovationsdag, 18 januari 2012. 2012-03-15.

Regionförbundet Örebro. Utvecklingsstrategi för Örebroregionen.

Regionförbundet Örebro. Regional handlingsplan för innovationer och entreprenörskap 2012-2013.

Regionförbundet Örebro. Fem utmaningar för regionens kompetensförsörjning. 2012.

Regionförbundet Örebro. Protokoll, Regionstyrelsen 2010-11-26, § 75.

Partnerskap för lokal utveckling & social ekonomi (PLUS). Örebro län. Kartläggning av företagandet inom den sociala ekonomin i Östra Mellansverige 2000-2009. Utgiven 2011.

Uppdrag angående social innovation i vården och omsorgen om de mest sjuka äldre. Socialdepartementet S2011/5887/FST.

Örebro läns landsting. Protokoll, Landstingsstyrelsen 2010-05-25, § 82.

6.3 Intervjuer, workshops och dialogmöten

Intervjuer

Hans Andersson, stiftelsen Cesam	1 juni, 14 juni 2012
Anna Eriksson, föreningen L&SEK	6 december
Lars Carlsson, Länsbygderådet Örebro län	12 november
Sivert Gustafsson, Länsbygderådet Örebro län	29 november
Per Hector, stiftelsen Cesam	26 oktober
Anders Johansson, Coompanion Örebro	28 maj, 3 oktober

Björn Johansson, Coompanion Örebro	3 oktober
Eva Johansson, Tillväxtverket	30 september
Margareta Johansson, Örebro läns idrottsförbund	31 oktober
Jane Karlsson, Örebro läns bildningsförbund	23 november
Linda Nors, Vuxenskolan	19 november
Örjan Samuelsson, Stiftelsen Activa	23 november
Agneta Stål, Örebro läns landsting	9 maj

Dialog på L&SEKs styrelsemöten 3 september, 15 oktober, 10 december

Deltagare vid workshop 3 september 2012

Siv Ahlstrand	Askersunds kommun
Mårten Blomqvist	Kucla kommun
Anders Bro	Örebro läns landsting
Jane Carlsson	Örebro läns bildningsförbund
Björn Eriksson	Kucla kommun
Lennart Eriksson	Kucla kommun
Susanne Grundström	Föreningen L&SEK
Sivert Gustafsson	Länsbygderådet Örebro län
Katarina Hansson	Örebro läns bildningsförbund
Per Hector	Stiftelsen Cesam
Anders Johansson	Coompanion
Björn Johansson	Coompanion
Margareta Johansson	Örebro läns idrottsförbund
Siv Björk Kjellgren	Karlskoga kommun
Elaine Lindblom	Karlskoga kommun
Annica Moberg	Kucla kommun
Linda Nors	Studieförbundet Vuxenskolan
Lisbet Omberg	Örebro läns landsting
Sven-Erik Sahlén	Regionförbundet
Solveig Samuelsson	Dialog Fora Syd
Örjan Samuelsson	Stiftelsen Activa
Ola Sjölin	Hallsbergs kommun
Agneta Stål	Örebro läns landsting

Dialogmöten med forskare

Anders Bruhn, professor i socialt arbete, Örebro universitet
Claes Hultman, professor i företagsekonomi, Örebro universitet
Liisa Husu, professor i genusvetenskap, Örebro universitet
Mats Lundmark, professor i kulturgeografi, Örebro universitet
Jan Olsson, professor statsvetenskap, Örebro universitet
Olle Westin, fil dr. i företagsekonomi, Örebro universitet

Per Frankelius, Docent i företagsekonomi, Linköpings universitet